
HELSINGIN ESIOPETUKSEN OPETUSSUUNNITELMA 2016

---

luonnos 26.4.2016

HELSINGIN KAUPUNKI
[Varhaiskasvatusvirasto, Opetusvirasto]

Sisälllys

Johdanto	3
1. Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet	3
1.1. Opetussuunnitelman laadinta Helsingissä	3
2. Esiopetuksen järjestämisen periaatteet Helsingissä	5
2.1. Järjestämistä ohjaavat velvoitteet	5
2.2. Esiopetuksen arvoperusta ja erityispiirteet Helsingissä	6
2.3. Erityiseen maailmankatsomukseen tai pedagogiikkaan perustuva esiopetus	6
3. Esiopetuksen yleiset tavoitteet ja tehtävät	7
3.1. Oppimiskäsitys	8
3.2. Oppimisympäristö ja toimintakulttuuri	9
4. Laaja-alainen osaaminen	11
4.1. Ajattelu ja oppiminen	12
4.2. Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu	12
4.3. Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot	13
4.4. Monilukutaito	13
4.5. Tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen	14
4.6. Osallistuminen ja vaikuttaminen	15
5. Esiopetuksen toteuttaminen	15
5.1. Oppimiskokonaisuudet	15
5.2. Monipuoliset työtavat	16
5.3. Esiopetuksen yhteiset tavoitteet	17
5.3.1. Ilmaisun monet muodot	17
5.3.2. Kielen rikas maailma ja vuorovaikutus	19
5.3.3. Minä ja meidän yhteisömme	21
5.3.4. Tutkin ja toimin ympäristössäni	23
5.3.5. Kasvan ja kehityn	26
5.4. Dokumentointi ja arviointi	29
5.4.1. Toiminnan dokumentointi	29
5.4.2. Toiminnan sisällön arviointi	29
5.4.3. Lapsen arviointi esiopetuksessa	30
5.4. Kieleen ja kulttuuriin liittyviä erityiskysymyksiä	30

5.4.1.	Erilaiset kieli- ja kulttuuritaustat esiopetuksessa	31
5.4.2.	Kaksikielinen esiopetus.....	32
6.	Yhteistyö ja siirtymävaiheet.....	33
7.	Hyvinvointityö, oppilashuolto ja kiusaamisen ehkäisy	33
7.1.	Oppilashuolto.....	33
7.1.1.	Monialainen oppilashuollon yhteistyö.....	34
7.1.2.	Yhteisöllinen oppilashuolto.....	34
7.1.3.	Yksilökohtainen oppilashuolto.....	35
7.1.4.	Oppilashuollon rakenteet	35
7.1.5.	Oppilashuoltosuunnitelma.....	36
7.2.	Kiusaamisen ehkäisy	37
8.	Lapsen tukeminen.....	38
8.1.	Yleinen tuki	38
8.2.	Tehostettu tuki.....	39
8.2.1.	Pedagoginen arvio	39
8.2.2.	Koulutulokkaan pedagoginen arvio.....	40
8.3.	Erityinen tuki.....	40
8.4.	Koulutulokkaan pedagoginen selvitys	41
8.5.	Pidennetty oppivelvollisuus.....	41
8.6.	Opetukseen osallistumisen edellyttämät palvelut ja erityiset apuvälineet.....	42
8.7.	Osa-aikainen erityisopetus.....	42
	Lähteet:.....	42

Johdanto

1. Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet on perusopetuslain mukainen Opetushallituksen antama valtakunnallinen määräys, jonka mukaan laaditaan paikallinen esiopetuksen opetussuunnitelma. Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteita ohjaavat erityisesti perusopetuslaki ja -asetus sekä esiopetuksen tavoitteita määrittävä valtioneuvoston asetus.

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden tehtävänä on edistää laadukkaan ja yhtenäisen esiopetuksen yhdenvertaista toteutumista koko maassa.

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet on päätös esiopetuksen tavoitteista ja keskeisistä sisällöistä, huoltajien ja esiopetuksen henkilöstön yhteistyöstä sekä oppilashuollon keskeisistä periaatteista ja opetustoimeen kuuluvan oppilashuollon tavoitteista. Esiopetus on opetuksen ja kasvatuksen kokonaisuus, jossa eri osa-alueiden tavoitteet liittyvät yhteen ja muodostavat toimintakulttuurin perustan.

1.1. Opetussuunnitelman laadinta Helsingissä

Helsingin esiopetuksen opetussuunnitelma on laadittu valtakunnallisten Esiopetussuunnitelman perusteiden pohjalta ja siinä päätetään esiopetuksen kasvatus- ja opetustyön, oppilashuollon, huoltajien ja esiopetuksen yhteistyön sekä esiopetuksen muun toiminnan järjestämisestä, järjestämisen muodoista ja toteuttamisesta.

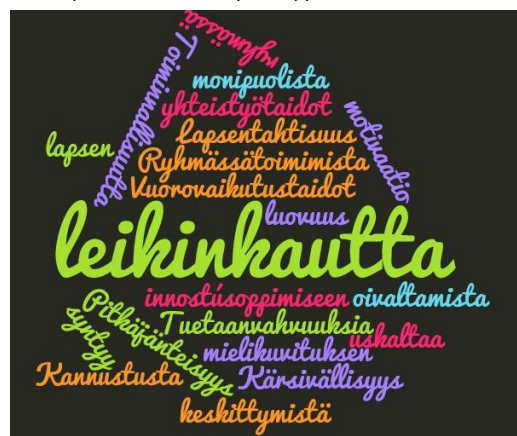
Helsingin esiopetuksen opetussuunnitelmassa on otettu huomioon näkyvät Helsingin esiopetuksen arvot, kaupungin ja toimintaympäristön erityispiirteet sekä työtavat ja tavoitteet. Se määrittelee, ohjaa ja tukee esiopetuksen järjestämistä kaikissa esiopetusta antavissa toimipisteissä.

Helsingin esiopetuksen opetussuunnitelma on laadittu yhteistyössä henkilöstön kanssa ja sen laatimisen eri vaiheissa on kuultu myös huoltajia sekä lapsia.

Mitä haluaisit oppia esikoulussa? –lapset (kuva 1)

Mitä pidätte tärkeänä lapsen oppimisessa?–vanhemmat (kuva 2)

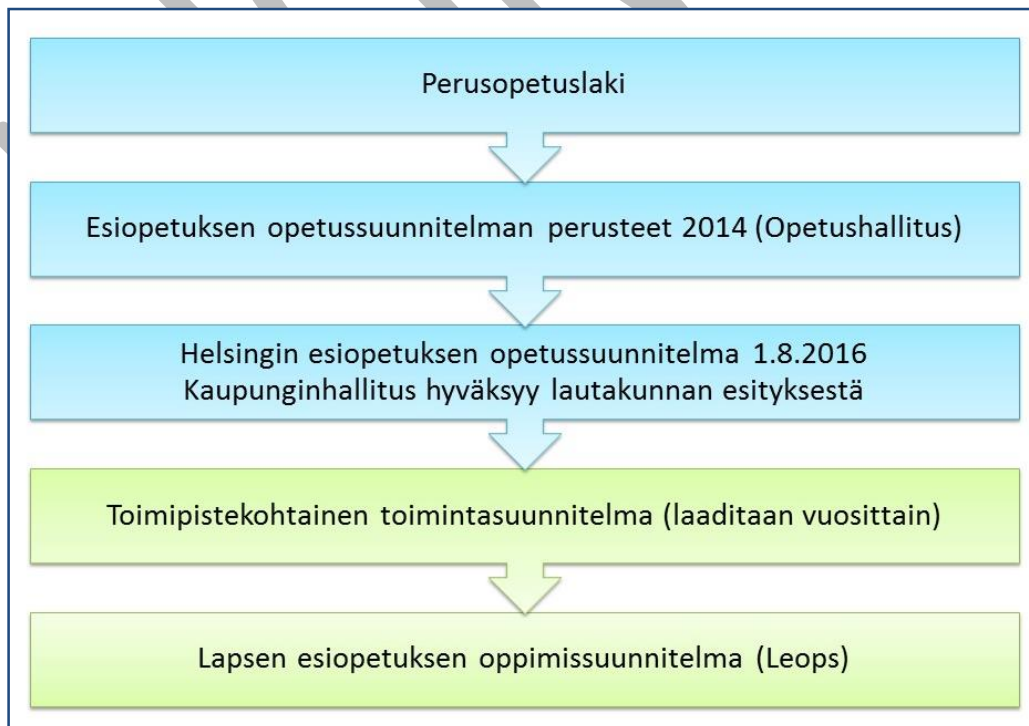
Suunnitelmaa laadittaessa on otettu huomioon myös Helsingin varhaiskasvatussuunnitelma sekä perusopetuksen opetussuunnitelma niiltä osin kuin ne liittyvät esiopetuksen järjestämiseen tai siirtymävaiheisiin.

Helsingin esiopetuksen opetussuunnitelmaan on kirjattu yhteistyö sisäisten ja ulkoisten kumppaneiden kanssa. Kaupungin sisäisiä kumppaneita ovat esimerkiksi perusopetus, ruotsinkielinen varhaiskasvatus, sosiaali- ja terveystyö, kulttuuri-, liikunta-, kirjasto ja nuorisopalvelut. Ulkoisia kumppaneita ovat esimerkiksi Helsingissä sijaitsevat taidelaitokset, järjestöt, eri kieli- ja kulttuuritaustaiset yhteisöt sekä muut pääkaupunkiseudun kunnat.

Helsingissä esiopetuksen opetussuunnitelmaa täydentää vuosittain laadittava esiopetuksen toimintasuunnitelma, jossa kuvataan miten opetussuunnitelman sisällöt, menetelmät ja tavoitteet toteutetaan esiopetusryhmien toiminnassa kussakin toimipisteessä. Toimintasuunnitelman hyväksyy esiopetusta toteuttavan toimipisteen esimies. Toimintasuunnitelman toteutumista arvioidaan toimikauden lopulla ja sovitut osat toimintasuunnitelmasta siirtyvät kouluun.

Helsingissä jokaiselle lapselle laaditaan yhteistyössä huoltajien kanssa henkilökohtainen lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelma, joka toimii lapsen esiopetuksen suunnittelun ja toteuttamisen, arvioinnin, huoltajien kanssa tehtävän yhteistyön sekä koulun kanssa tapahtuvan tietojen siirron välineenä.

Kuva 3. Esiopetuksen opetussuunnitelman tasot ja ohjaavuus

2. Esiopetuksen järjestämisen periaatteet Helsingissä

2.1. Järjestämistä ohjaavat velvoitteet

Kunta on velvollinen järjestämään sen alueella asuville lapsille oppivelvollisuutta edeltävänä vuonna esiopetusta. Helsingissä suomenkielisen esiopetuksen järjestämisestä vastaa varhaiskasvatusvirasto ja ruotsinkielisen esiopetuksen järjestämisestä opetusvirasto. Esiopetuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet perustuvat Suomen perustuslakiin, perusopetuslakiin ja -asetukseen ja sen nojalla annettuun valtioneuvoston asetukseen, oppilas- ja opiskelijahuoltolakiin sekä esiopetuksen opetussuunnitelman perusteisiin. Suomen perustuslain mukaan ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syy perusteella. Opetuksen järjestämisessä on otettava huomioon myös velvoitteet, jotka tulevat muusta lainsäädännöstä sekä kansainvälisistä sopimuksista, joihin Suomi on sitoutunut. Tällaisia ovat muun muassa yhdenvertaisuuslaki, tasa-arvolaki, Euroopan ihmisoikeuksien sopimus ja YK:n lapsen oikeuksien sopimus.

Esiopetuksen opetuskieli on joko suomi tai ruotsi. Opetuskielenä voi olla myös saame, romani tai viittomakieli. Lisäksi osa opetusta voidaan antaa muulla kuin edellä mainituilla perusopetuslain mukaisilla opetuskielillä, jos se ei vaaranna lasten mahdollisuuksia seurata opetusta.

Esiopetus kestää yleensä yhden lukuvuoden, ja sitä annetaan vähintään 700 tuntia. Pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevien lasten esiopetuksen toteuttamisen vaihtoehdot kuvataan luvussa 8. Esiopetusta järjestettäessä otetaan huomioon, että opetukseen osallistuvilla lapsilla on mahdollisuus käyttää muita varhaiskasvatuspalveluja.

Esiopetus toteutetaan esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden pohjalta laaditun paikallisen opetussuunnitelman mukaisesti. Esiopetuksessa otetaan myönteisellä tavalla huomioon lasten erilaiset kielelliset, kulttuuriset, katsomukselliset ja uskonnolliset taustat. Lasten mielipiteitä kuunnellaan ja heidän identiteettiensä kehittymistä tuetaan.

Esiopetusta koskeva lainsäädäntö korostaa huoltajien osallisuutta. Huoltajilla on oikeus saada tietoa esiopetuksen tavoitteista ja toiminnasta sekä lapsensa esiopetuspäivästä. Huoltajien mielipiteitä ja tietoja kuullaan sekä heidän antamaansa palautetta hyödynnetään esiopetuksen kehittämisessä.

Esiopetus, opetuksessa käytettävät oppimateriaalit ja välineet sekä tarvittava oppilashuolto ovat maksuttomia. Lapsille on tarjottava jokaisena esiopetuspäivänä tarkoituksenmukaisesti järjestetty, täysipainoinen, maksuton ateria, ja ruokailutilanteen on oltava ohjattu.

Kunta tai esiopetuksen järjestämiseen luvan saanut muu opetuksen järjestäjä voi hankkia esiopetuspalvelut julkiselta tai yksityiseltä palvelujen tuottajalta. Opetuksen järjestäjä vastaa siitä, että sen hankkimat palvelut järjestetään esiopetusta koskevien säädösten, järjestämisluvan sekä näiden opetussuunnitelman perusteiden mukaisesti. Helsingissä esiopetusta voidaan järjestää niissä kunnallisissa ja yksityisissä päiväkodeissa, jotka varhaiskasvatuslautakunta on hyväksynyt esiopetuksen järjestämisaikaksi.

2.2. Esiopetuksen arvoperusta ja erityispiirteet Helsingissä

Helsingissä järjestettävä esiopetus perustuu valtakunnallisten esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden määrittelemille arvoille sekä Helsingin kaupungin strategiaohjelmassa määritellyille arvoille.

Esiopetussuunnitelman perusteissa esiin nostetaan lapsuuden itseisarvoinen merkitys, lapsen oikeus leikkimiseen ja oppimisesta iloitsemiseen, lapsen osallistuminen toiminnan suunnitteluun ja oppimisympäristöjen rakentamiseen, rohkaiseminen yhdessä tekemiseen ja yhteisöllisyyteen sekä lasten erilaisuuden ja erilaisten toimintatapojen arvostaminen.

Helsingin kaupungin strategiaohjelmassa määritellyt kaupungin arvot, joita myös esiopetuksessa noudatetaan, ovat asukaslähtöisyys, ekologisuus, oikeudenmukaisuus ja yhdenvertaisuus, taloudellisuus, turvallisuus, osallisuus ja osallistuminen sekä yrittäjämyönteisyys

Strategiaohjelman mukaisesti kaupunki painottaa kaikessa toiminnassaan rehellisyyttä, oikeudenmukaisuutta, yhdenvertaista kohtelua sekä avoimuutta. Rasismia ei Helsingissä suvaita – helsinkiläinen voi olla monenlainen ja jokainen on yhdenvertainen. Sukupuolten välinen tasa-arvo on kaikkien ihmisten perusoikeus ja yhteiskunnallinen perusarvo.

Helsingin kaksikielisyys on rikkaus. Kielten ja kulttuurien elinvoimaa tuetaan tekemällä monipuolisesti yhteistyötä.

Monikulttuurinen Helsinki koostuu erilaisista kaupunginosista, joiden ominaispiirteet otetaan huomioon toiminnan järjestämisessä siten, että kaikilla helsinkiläisillä on yhtenäiset oppimisen mahdollisuudet. Esiopetuksen toimintaympäristöön kuuluvat rakennettu ympäristö, luonto, kaupungin harrastus- ja kulttuuritarjonta sekä kaupungissa liikkumisen mahdollisuudet.

Esiopetuksessa kaupungin arvojen mukainen toiminta tarkoittaa sitä, että lapsilla on yhdenvertaiset oikeudet tulla kuulluiksi ja nähdyiksi ja ilmaista mielipiteensä. Kaikkien lasten yhdenvertaisuus toteutuu päivittäisessä toiminnassa. Esiopetuksessa tuetaan lasten toimijuutta ja heitä autetaan tunnistamaan omia voimavarojaan.

Ympäristön moninaisuus ja kestävä kehitys periaatteet huomioidaan toiminnan suunnittelussa. Toiminnassa korostetaan yhteisöllisyyttä, toimijoiden verkottumista sekä vanhempien osallisuutta lapsen esiopetuksessa ja oman asuinalueen kehittymisessä.

2.3. Erityiseen maailmankatsomukseen tai pedagogiikkaan perustuva esiopetus

Esiopetuksen paikallinen opetussuunnitelma voi olla järjestäjäkohtainen tai yksikkökohtainen tai näiden yhdistelmä opetuksen järjestäjän päätöksen mukaisesti. Erityiseen maailmankatsomukseen tai kasvatustieteelliseen järjestelmään perustuva paikallinen esiopetuksen opetussuunnitelma voi olla omaleimainen opetuksen järjestämisluvan ja valtioneuvoston

asetuksen asettamissa rajoissa. Paikallinen opetussuunnitelma ei voi olla ristiriidassa esiopetusta koskevan lainsäädännön tai esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden kanssa.

Erityiseen maailmankatsomukseen tai kasvatustieteelliseen järjestelmään perustuvassa esiopetuksessa toiminnan, kasvatuksen ja opetuksen tulee noudattaa esiopetukselle asetettuja yleisiä tavoitteita sekä oppimiskokonaisuuksien toteuttamiselle asetettuja yhteisiä tavoitteita. Esiopetuksessa noudatetaan näitä esiopetuksen opetussuunnitelman perusteita sitouttamatta lapsia tiettyyn opetuksen taustalla olevaan maailmankatsomukseen tai kasvatustieteelliseen taustalla olevaan arvo- ja kasvatustieteelliseen järjestelmään. Poikkeamista ja painotuksista määrätään järjestämisluvassa ja valtioneuvoston asetuksessa.

Helsingissä erityiseen maailmankatsomukseen tai kasvatustieteelliseen järjestelmään perustuva sekä muulla kielellä kuin suomeksi, ruotsiksi, saameksi tai viittomakielellä annettavaa esiopetusta järjestävät yksityiset palveluntuottajat, jotka hyväksytään vuosittain, mikäli järjestämisen ehdot täyttyvät.

3. Esiopetuksen yleiset tavoitteet ja tehtävät

Varhaiskasvatus ja siihen kuuluva esiopetus sekä perusopetus muodostavat lapsen kasvun ja oppimisen kannalta johdonmukaisesti etenevän kokonaisuuden ja perustan elinikäiselle oppimiselle. Tavoitteena on, että kunkin lapsen oppimisen polku varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja edelleen perusopetukseen jatkuu joustavasti lapsen tarpeista lähtevänä.

Esiopetuksen keskeisenä tehtävänä on edistää lapsen kasvu-, kehitys- ja oppimisedellytyksiä sekä vahvistaa sosiaalisia taitoja ja tervettä itsetuntoa leikin ja myönteisten oppimiskokemusten avulla. Toimintaa suunnitellaan lapsilähtöisesti ja sen tehtävä on vahvistaa lapsen myönteistä minäkuvaa ja käsitystä itsestään oppijana. Esiopetuksessa lapsilla on tilaisuuksia monipuoliseen vuorovaikutukseen ja sosiaalisten taitojen vahvistamiseen. Tavoitteena on, että lapset oppivat arvostamaan ihmisten yhdenvertaisuutta ja omaa ainutlaatuisuuttaan.

Esiopetus suunnitellaan ja toteutetaan siten, että lapsilla on mahdollisuus innostua, kokeilla ja oppia uutta. Leikkiessään ja toimiessaan erilaisissa oppimisympäristöissä lapset laajentavat osaamistaan eri tiedon- ja taidonaloilla. Esiopetuksessa käytetään varhaiskasvatukseen soveltuvaa pedagogiikkaa ja kunnioitetaan lasten mielenkiinnon kohteita opetuksen järjestämisessä. Leikki eri muodoissaan on vahvasti läsnä esiopetuksen toiminnassa.

Lapsen minäkäsitys vahvistuu arvostavan vuorovaikutuksen, monipuolisten oppimiskokemusten sekä kannustavan palautteen avulla. Esiopetuksen aikana lapset tutustuvat lähiympäristöönsä, sen ihmisiin ja luontoon sekä näiden moninaisuuteen. Leikillä ja mielikuvituksen käytöllä on tärkeä merkitys lasten myönteisen kehityksen sekä uusien tietojen ja taitojen opetteluun kannalta. Esiopetus tarjoaa lapsille tilaisuuksia vuorovaikutukseen, ilmaisun eri muotoihin ja uusiin kokemuksiin. Lasten mielenkiinnon kohteisiin tutustutaan yhdessä erilaisissa oppimisympäristöissä. Näin lapsille avautuu mahdollisuuksia ystäväyteen, oppimisen iloon ja uusiin kiinnostuksen kohteisiin.

Lapsella on oikeus yhteisöllisyyteen, kiireettömyyteen, oppimisen riemuun ja iloon. Lapsen oppimisen ja kasvun polku on yksilöllisesti etenevä kokonaisuus.

Esiopetus on tavoitteellista toimintaa. Opetuksen tavoitteet määrittyvät opetussuunnitelman perusteiden ja niiden pohjalta laaditun paikallisen opetussuunnitelman mukaan. Lasten osaamistasolle ei opetussuunnitelmassa aseteta yhteisiä tavoitteita.

Helsingissä kaikille lapsille laaditaan yhteistyössä huoltajien kanssa lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelma (LEOPS). LEOPSia laatiessaan opettaja keskustelee kunkin lapsen yksilöllisistä tarpeista, toiveista ja oppimisen tavoitteista lapsen ja hänen huoltajansa kanssa. Esiopetuksen henkilöstö ottaa nämä tarpeet ja toiveet huomioon opetusta suunniteltaessa sekä oppimisympäristöjen kehittämisessä. LEOPS toimii myös seurannan ja arvioinnin välineenä. Esiopetusvuoden jälkeen LEOPS siirtyy lapsen mukana kouluun, ja se toimii tiedon siirron välineenä perusopetukseen siirryttäessä. Erityisen tuen piirissä oleville lapsille laaditaan LEOPSin lisäksi henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS).

Esiopetuksessa seurataan ja tuetaan jokaisen lapsen fyysistä, psyykkistä ja sosiaalista kehitystä sekä hänen tietojensa ja taitojensa kehittymistä. Esiopetusta kehitetään inklusion periaatteiden mukaisesti. Esiopetuksella on suuri merkitys lasten kasvun ja oppimisen tuen tarpeiden varhaisessa havaitsemisessa ja tuen antamisessa. Tavoitteena on samalla pyrkiä ehkäisemään mahdollisesti ilmeneviä vaikeuksia.

Esiopetuksessa kiinnitetään huomiota terveisiin elämäntapoihin, monipuoliseen liikkumiseen sekä sisällä että ulkona ja toiminnallisiin työskentelytapoihin. Esiopetuspäivään kuuluu myös mahdollisuus rauhoittumiselle.

Vuosittain laadittavassa toimintasuunnitelmassa huomioidaan lasten tarpeet ja toimintavuoden tavoitteet.

3.1. Oppimiskäsitys

Lapset oppivat esiopetuksessa leikkien, liikkuen, tutkien, erilaisia työtehtäviä tehden, itseään ilmaisten sekä taiteisiin perustuvassa toiminnassa. Myönteiset tunnekokemukset, ilo ja uutta luova toiminta edistävät oppimista ja innostavat kehittämään omaa osaamista.

Lapset omaksuvat uusia tietoja ja taitoja vuorovaikutuksessa toisten lasten, opettajien, eri yhteisöjen ja lähiympäristön kanssa. Oppiminen on kokonaisvaltainen tapahtuma, jossa toiminta, tunteet, aistihavainnot, keholliset kokemukset ja ajattelu yhdistyvät. Olennaista oppimisessa on lasten oma toiminta ja luottamus omiin mahdollisuuksiinsa oppijana.

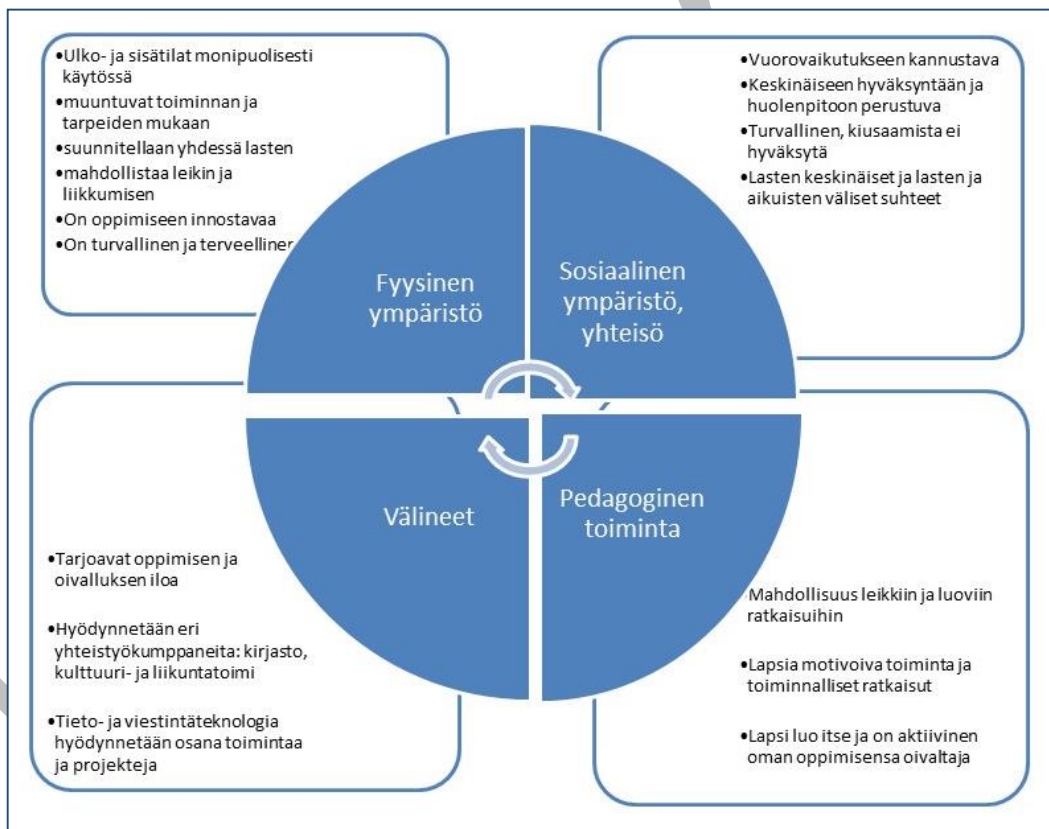
Oppimisen lähtökohtana ovat kunkin lapsen aiemmat kokemukset ja hänen osaamisensa. On tärkeää, että uusilla opittavilla tiedoilla ja taidoilla on yhteys lasten arkeen ja kokemusmaailmaan. Esiopetuksen ohjatussa toiminnassa ja leikissä lapset opettelevat toimimaan yhteistyössä muiden kanssa ja asettamaan tavoitteita omalle ja yhteiselle toiminnalle. Lapsia kuunnellaan, kuullaan ja heidän kanssaan keskustellaan sekä heitä ohjataan ottamaan huomioon toiset. Näin lapsille

syntyy kokemus ryhmän ja yhteisön jäsenyydestä. Tavoitteena on, että uusien tietojen ja taitojen oppiminen herättää lapsissa halun oppia lisää.

Helsingin esiopetuksessa painottuvat lapsen osallisuus, tutkiva oppiminen leikin avulla ja positiivisen minäkuvan vahvistuminen kokemusten kautta. Lapsella on mahdollisuus toimia ja oppia vuorovaikutuksessa lähiympäristön ja yhteisöjen kanssa.

3.2. Oppimisympäristö ja toimintakulttuuri

Kuva 4: esiopetuksen oppimisympäristö

Oppimisympäristöillä tarkoitetaan esiopetuksessa tiloja, paikkoja, välineitä, yhteisöjä ja käytäntöjä, jotka tukevat lasten kasvua, oppimista ja vuorovaikutusta. Oppimisympäristöt muodostavat pedagogisesti monitahoisia ja joustavia kokonaisuuksia. Ne tarjoavat mahdollisuuksia leikkiin, luoviin ratkaisuihin ja asioiden monipuoliseen tarkasteluun lapsia motivoivia ja toiminnallisia työtapoja käyttäen.

Fyysinen oppimisympäristö koostuu esiopetuspaikan sisä- ja ulkotiloista, luonnonympäristöstä, rakennetusta kaupunkiympäristöstä sekä muista kaupungin tarjoamista mahdollisuuksista, kuten liikuntapaikoista, museoista ja kirjastoista. Oppiminen on kaikkiallista ja kaikkia saavutettavissa olevia ympäristöjä ja niiden mahdollisuuksia hyödynnetään opetuksen järjestämisessä.

Hyvä oppimisympäristö on virikkeellinen ja viihtyisä ja se rohkaisee lapsia tutkimaan, kokeilemaan, leikkimään ja liikkumaan. Oppimisympäristöjen monipuolinen hyödyntäminen on

keskeisessä osassa onnistuneen esiopetuksen järjestämisessä.

Oppimisympäristöjä kehitetään lapsen tarpeista käsin yhteistyössä lasten kanssa. Lasten kädenjälki ja erilaiset lasten tuottamat dokumentit näkyvät oppimisympäristössä.

Oppimisympäristö ei saa olla liian valmiiksi rakennettu, vaan lapsilla on oltava mahdollisuus muokata omaa ympäristöään yhdessä aikuisten kanssa. Välineet ja tarvikkeet ovat helposti lasten saatavilla ja katsottavaksi tarkoitettut asiat sellaisella korkeudella, että ne ovat lasten saavutettavissa. Oppimisympäristöt tarjoavat monipuolisesti mahdollisuuksia mielikuvituksen käyttöön ja pitkäkestoisiin leikkeihin.

Helsingin esiopetuksessa hyödynnetään laajasti erilaisia luonnonympäristöjä. Metsät, puistot, kalliot ja merenrannat tarjoavat hyvät mahdollisuudet käsitellä esiopetuksen oppimiskokonaisuuksia.

Päiväkodin piha muuntuu ja muotoutuu lasten toiminnan ja vuodenaikojen mukaan siten, että ulkoilu on liikkumiseen, leikkiin ja tutkimiseen houkuttavaa.

Myös käytössä olevat **välineet ja materiaalit** kuuluvat oppimisympäristöön. Niiden on oltava sellaisia, että ne houkuttelevat monipuolisen toiminnan ja oppimisen pariin. Lisäksi materiaalien ja välineiden valinnassa huomioidaan kestävä kehityksen periaatteet ja hyödynnetään mahdollisuuksien mukaan myös erilaisia kierrätysmateriaaleja.

Oppimisympäristöjä arvioidaan ja kehitetään säännöllisesti. Henkilökunnan ammatillisen osaamisen kehittäminen, uusien työtapojen kokeileminen ja omaksuminen sekä jatkuva järjestelmällinen itsearviointi ovat tärkeä osa toimintakulttuurin kehittämistä.

Oppimisympäristöissä otetaan huomioon lasten turvallisuus kaikissa tilanteissa.

Toimintakulttuuri muodostuu sekä tietoisista että tiedostamattomista toimintatavoista ja sillä on keskeinen merkitys lapsen oppimiselle. Aikuisten toimintatavat ja kommunikaatiotyyli välittyy lapsille ja vaikuttaa lasten oppimiseen. Toimintakulttuurin kehittäminen edellyttää toimintatapojen ja pedagogiikan kehittämistä ja johtamista. Hyvän toimintakulttuurin ylläpitäminen ja yhteisten sopimusten noudattaminen on kaikkien esiopetusryhmässä työskentelevien aikuisten vastuulla.

Toimintakulttuurin kehittämisen lähtökohtana on kaikille yhteinen esiopetus, jossa kukin lapsi voi toimia, kehittyä ja oppia omana ainutlaatuisena yksilönään sekä yhteisön jäsenenä.

Toimintakulttuurissa huomioidaan erilaisten lasten tarpeet ja esimerkiksi vaihtoehtoisten viestintäkeinojen mahdollisuudet silloin, kun lapsen suomen kielen taito ei ole vielä riittävällä tasolla.

Kaikkien lasten tulee saada äänensä kuuluviin, ja jokaiselle lapselle suunnitellaan sopivia oppimisen haasteita sekä turvataan tarvittava kasvun ja oppimisen tuki. On tärkeää, että lapset saavat kokemuksia siitä, että heistä ollaan kiinnostuneita, heitä arvostetaan ja heidän mielipiteillään ja toiminnallaan on merkitystä.

Toimintakulttuuri edistää avointa vuorovaikutusta ja yhteisöllisten toimintatapojen kehittymistä. Esiopetuksen toiminnassa näkyvät lapsiryhmässä edustettuna olevat kielet ja kulttuurit sekä uskonnot ja katsomukset. Lapsia rohkaistaan vuorovaikutukseen ja toimimaan osana vertaisryhmää. Heitä ohjataan ottamaan muut huomioon sekä kunnioittamaan toisten yksilöllisyyttä. Lapsia rohkaistaan ja ohjataan tunnistamaan, ilmaisemaan ja säätelemään erilaisia tunteita sekä toimimaan toisten huomioon ottaen erilaisissa ristiriitatilanteissa. Kiusaamista ei suvaita missään muodossa.

Esiopetus toteutetaan siten, että lasten aloitteille ja kokeiluille on sijaa. Lapsia rohkaistaan ilmaisemaan itseään, harjoittelemaan ja opettelemaan erilaisia taitoja, tietoja ja työtapoja omaan tahtiinsa. Lasten ideoita ja aloitteita otetaan huomioon toiminnassa.

Leikillä on tärkeä merkitys muun muassa lasten kielen kehityksessä, uusien taitojen oppimisessa, tunteiden käsittelyssä ja kulttuuri-identiteetin muodostumisessa. Esiopetuksessa lapsilla on mahdollisuus leikkiä omaehtoisesti sekä opetella uusia leikkejä ja pelejä. Leikkiä eri muodoissaan hyödynnetään opetuksessa monipuolisesti.

Esiopetuksen toimintaa leimaa kiireettömyys. Lapsille annetaan aikaa syventyä erilaisiin asioihin ja ilmiöihin. Vaikka esiopetus on suunnitelmallista ja tavoitteellista toimintaa, niin suunnitelmista on voitava joustaa lasten tarpeiden ja mielenkiinnon mukaan. Suunnittelussa huomioidaan lasten näkemykset ja mielenkiinnon kohteet.

Lapsia on esiopetuksessa aktiivinen toimija ja häntä kannustetaan itsenäisyyteen ja ottamaan vastuuta omasta oppimisestaan. Lapsella on oltava mahdollisuus omaan oivaltamiseen eikä aikuinen saa antaa liian valmiita vastauksia.

Esiopetuksen kehittämistyössä on tärkeää hyödyntää sekä lasten että huoltajien kokemuksia ja mielipiteitä. Yhteistyö muun varhaiskasvatuksen, perusopetuksen sekä tuen ja oppilashuollon ammattilaisten kanssa on välttämätöntä lasten sujuvan oppimisen polun ja hyvinvoinnin turvaamiseksi.

4. Laaja-alainen osaaminen

Laaja-alaisella osaamisella tarkoitetaan tietojen, taitojen, arvojen, asenteiden ja tahdon muodostamaa kokonaisuutta. Osaaminen tarkoittaa myös kykyä käyttää tietoja ja taitoja tilanteen edellyttämällä tavalla. Laaja-alaisen osaamisen kehittyminen alkaa varhaislapsuudessa ja jatkuu läpi elämän. Se vahvistuu vähitellen oppimisen polun aikana eri tiedon- ja taidonaloihin liittyvässä opiskelussa sekä arjen toiminnassa ja vuorovaikutuksessa. Laaja-alaisen osaamisen tarve korostuu ympäröivän maailman muuttuessa. Ihmisenä kasvaminen, opiskelu ja työn teko sekä kansalaisena toimiminen edellyttävät nyt ja tulevaisuudessa laaja-alaista, tiedonalarajat ylittävää osaamista.

Laaja-alaisen osaamisen kehittämisen tehtävä otetaan huomioon kaikessa esiopetuksen toiminnassa: toimintakulttuuria ja oppimisympäristöjä kehitettäessä sekä kasvatusta ja opetustyössä. Tehtävä perustuu valtioneuvoston asetuksen periaatteelle tarkastella opetusta

kokonaisuutena. Sen toteutuminen edellyttää suunnitelmallista työskentelyä ja tavoitteiden toteutumisen arviointia sekä esi- ja perusopetuksen yhteistyötä.

Laaja-alaisen osaamisen kehittyminen edistää lasten kasvua yksilöinä ja yhteisönsä jäseninä. Laaja-alaisen osaamisen osa-alueet tukevat heidän valmiuttaan suuntautua elinikäisen oppimisen polulle ja luovat pohjaa kestävän elämäntavan omaksumiselle. Esiopetuksessa painopisteenä ovat kestävän elämäntavan sosiaaliset ja kulttuuriset näkökulmat. Lasten laaja-alaisen osaamisen kehittymiseen vaikuttaa opeteltavia tietosisältöjä enemmän se, miten esiopetuksessa työskennellään, millaisiksi oppimisympäristöt rakennetaan sekä miten lasten oppimista ja hyvinvointia tuetaan.

4.1. Ajattelu ja oppiminen

Ajattelun ja oppimisen taidot kehittyvät vuorovaikutuksessa ja muodostavat perustan muun osaamisen kehittymiselle ja elinikäiselle oppimiselle. Tiedon määrä ja sen nopea uudistuminen edellyttävät taitoja uuden omaksumiseen sekä oman oppimisen ohjaamiseen. Tiedon jäsentäminen ja uuden luominen edellyttävät luovaa ja kriittistä ajattelua. Esiopetuksen tehtävä on rohkaista ja auttaa lapsia kehittämään ajattelun ja oppimisen taitojaan sekä vahvistaa lasten luottamusta omaan osaamiseensa.

Lasten muistin ja mielikuvituksen kehittymistä tuetaan esimerkiksi liikkumisen, lorujen, musisoinnin ja draamatoiminnan avulla. Leikin, pelien ja erilaisten ongelmanratkaisu- ja tutkimustehtävien käyttö tarjoaa lapsille elämyksiä sekä oivaltamisen ja uuden löytämisen iloa. Monipuolinen liikkuminen ja havaintomotoriset harjoitukset tukevat lasten oppimista. Lapsia kannustetaan kokeilemaan ja opettelemaan myös heille vaativia asioita ja heitä ohjataan kysymään ja kyseenalaistamaan. Heitä rohkaistaan iloitsemaan onnistumisista ja kannustamaan toisia sekä samalla olemaan lannistumatta epäonnistumisista. Toimintaa dokumentoidaan, siitä keskustellaan ja sen onnistumista pohditaan yhdessä lasten kanssa. Samalla autetaan lapsia havaitsemaan edistymistään ja oppimistaan.

4.2. Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu

Vuorovaikutustaidoilla sekä kyvyllä ilmaista itseään ja ymmärtää muita on tärkeä merkitys yksilön toimintakyvylle ja hyvinvoinnille kulttuurisesti monimuotoisessa maailmassa. Taito kuunnella, tunnistaa ja ymmärtää eri näkemyksiä kuuluu hyvään vuorovaikutukseen ja kulttuuriseen osaamiseen. Myönteisten ihmissuhteiden luominen ja ongelmatilanteiden rakentava ratkaiseminen edellyttävät yhteistyötaitoja. Esiopetuksen tehtävä on tarjota lapsille mahdollisuuksia harjoitella vuorovaikutus- ja ilmaisutaitoja turvallisesti vertaisryhmän ja lähiyhteisön aikuisten kanssa.

Lapsia rohkaistaan tutustumaan toisiin ihmisiin ja toimimaan heidän kanssaan. Juhlat, leikit ja yhteistyöhön perustuva toiminta luovat mahdollisuuksia harjoitella käyttäytymistä eri tilanteissa

ja erilaisten ihmisten kanssa. Lapsia kohdellaan arvostavasti ja heitä ohjataan ystävällisyyteen ja hyviin tapoihin. Lasten kanssa tutustutaan lähiympäristöön ja sen kulttuuriseen monimuotoisuuteen. Lapsia ohjataan arvostamaan oman ja toisten perheiden perinteitä ja tapoja. Lasten kielitietoisuuden kehittymistä tuetaan ja heitä rohkaistaan ilmaisemaan itseään eri keinoin.

4.3. Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot

Esiopetuksessa vahvistetaan itsestä huolehtimiseen, terveyteen ja turvallisuuteen, arjen teknologian hallintaan, yksilön hyvinvointiin sekä kestävään elämäntapaan liittyviä taitoja. Esiopetuksessa tuetaan lasten myönteistä suhtautumista tulevaisuuteen.

Esiopetuksessa lapsia ohjataan edellytystensä mukaan huolehtimaan itsestään, toisista, omista tavaroista ja yhteisestä ympäristöstä. Opetuksessa ja yhteistyössä huoltajien kanssa käsitellään lasten arkielämän rytmiä sekä ruokailun ja levon merkitystä. Erityisesti kiinnitetään huomiota monipuoliseen ja riittävään liikkumiseen lasten hyvinvoinnin ja oppimisen edellytyksenä. Lasten kanssa pohditaan heidän hyvää oloaan edistäviä ja haittaavia tekijöitä. Lapsia ohjataan toimimaan turvallisesti lähiliikenteessä. Heitä ohjataan pyytämään ja hakemaan apua tarvittaessa. Lasten kanssa kokeillaan teknologisia ratkaisuja ja harjoitellaan laitteiden ja välineiden turvallista käyttöä.

4.4. Monilukutaito

Monilukutaidolla tarkoitetaan erilaisten viestien tulkinnan ja tuottamisen taitoja. Se liittyy kiinteästi ajattelun ja viestinnän taitoihin ja kykyyn hankkia, muokata, tuottaa, esittää, arvioida ja arvottaa tietoa erilaisissa ympäristöissä ja tilanteissa. Tietoa voidaan tuottaa ja esittää sanallisten, kuvallisten, numeeristen tai muiden symbolijärjestelmien tai näiden yhdistelmien avulla. Monilukutaito sisältää erilaisia lukutaitoja, kuten peruslukutaidon, numeerisen lukutaidon, kovalukutaidon ja medialukutaidon. Monilukutaitoon liittyy laaja tekstikäsitelmä, jonka mukaan tekstit voivat olla muun muassa kirjoitettuja, puhuttuja, audiovisuaalisia tai digitaalisia. Monilukutaidon eri osa-alueet ovat yksilön, ihmisten keskinäisen vuorovaikutuksen, yhteiskunnan, kansalaisuuden ja työelämän näkökulmasta keskeisiä perustaitoja. Monilukutaidon kehittyminen luo perustaa muulle oppimiselle ja opiskelulle. Monilukutaidon kehittyminen alkaa jo varhaislapsuudessa ja jatkuu koko elämän ajan. Esiopetuksen tehtävä on tukea lasten monilukutaidon kehittymistä yhteistyössä huoltajien kanssa.

Lapsia kannustetaan tutkimaan, käyttämään ja tuottamaan erilaisia viestejä. Niiden avulla opetellaan ilmaisua ja vuorovaikutusta ja niiden herättämiin ajatuksiin ja tunteisiin eläytytään yhdessä. Lasten kovalukutaidon, kirjoittamisen, lukemisen ja numeerisen lukutaidon sekä medialukutaidon kehittymistä tuetaan. Monilukutaitoisiksi kehittyäkseen lapset tarvitsevat aikuisen mallia sekä rikasta tekstiympäristöä, lasten tuottamaa kulttuuria sekä lapsille soveltuvia kulttuuripalveluja, kuten elokuvia, leikkiloruja ja musiikkia. Lasten osallisuus vahvistuu monilukutaidon kehittymisen myötä. Samalla lasten maailma avautuu, jäsenyyttä ja saa uusia merkityksiä.

Monilukutaidon oppimisessa keskeistä ovat lapsen moninaiset roolit mediatoimijana. Lasta ohjataan esiopetuksessa kuluttajuudesta ja vastaanottamisesta kohti omaa tuottamista, monipuolista mediailmaisua ja tasapainoista mediasuhdetta. Lasten osallisuutta lisätään tarjoamalla mahdollisuuksia ja välineitä tuoda esiin ideoita, ajatuksia, tunteita ja kokemuksia erilaisin ilmaisun keinoin. Monilukutaitoa edistävän pedagogiikan lähtökohtana on lasten oma kokemusmaailma ja toimintaympäristö välineineen ja sisältöineen. Toiminnan suunnittelussa ja toteuttamisessa hyödynnetään myös lasten mediaan liittyviä kokemuksia ja osaamista.

Erilaisia tekstejä ja sisältöjä käsitellään monipuolisin välinein ja menetelmin huomioiden ryhmän kiinnostuksenkohteet sekä oppimisympäristön tarjoumat: mediavälineet, tietotekniset laitteet ja yhteistyötahot. Helsinki tarjoaa esiopetusryhmille runsaasti luontevia yhteistyökumppaneita, joiden kanssa lasten monilukutaitoa voidaan edistää. Näitä ovat esimerkiksi kirjastot, Helsingin kulttuurikeskuksen toimipisteet, teatterit, museot ja galleriat.

4.5. Tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen

Tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen on tärkeä kansalaistaito. Sitä tarvitaan lasten ja perheiden arjessa, ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa ja yhteiskunnallisessa osallistumisessa. Se on osa monilukutaitoa sekä media- ja opiskelutaitoja, joita tarvitaan opiskelussa ja työelämässä. Esiopetuksen tehtävä on kotien rinnalla edistää lasten tieto- ja viestintäteknologista osaamista.

Opetuksessa tutustutaan erilaisiin tieto- ja viestintäteknologisiin välineisiin, palveluihin ja peleihin. Tieto- ja viestintäteknologian avulla tuetaan lasten vuorovaikutustaitoja, oppimisen taitoja sekä vähitellen kehittyvää kirjoitus- ja lukutaitoa. Mahdollisuudet kokeilla ja tuottaa itse edistävät lasten luovan ajattelun ja yhteistoiminnan taitoja. Lapsia ohjataan omaksumaan turvallisia ja ergonomisia käyttötaitoja.

Esiopetusryhmien olemassa olevia digivälineitä käytetään monipuolisesti yhdessä lasten kanssa. Lapsia kannustetaan omaan tuottamiseen digivälineitä hyödyntäen (esim. video- ja valokuvaaminen, äänittäminen, leikkikirjoittaminen, piirtäminen ja kuvien käsittely). Ryhmien välineiden lisäksi hyödynnetään yhteistyötahojen tarjoamia tilaisuuksia tutustua teknologiaan (esim. kirjastot, Tekniikan museo) sekä mahdollisuuksien mukaan lasten omia välineitä.

Tiedonhakua harjoitellaan yhdessä eri teemoihin liittyen lasten omakohtaiset kokemukset ja mielenkiinnonkohteet huomioiden. Tiedon luonnetta pohditaan yhdessä erilaisten lähteiden etsimisen, käyttämisen ja vertailun kautta. Lasten kanssa hyödynnetään arjessa esiin nousevia sovelluksia ja verkkopalveluita kuten kartta- ja reittipalvelut lähiympäristöön tutustuttaessa ja retkiä suunniteltaessa.

4.6. Osallistuminen ja vaikuttaminen

Aktiivinen ja vastuullinen osallistuminen ja vaikuttaminen luovat perustan demokraattiselle ja kestäväälle tulevaisuudelle. Tämä edellyttää yksilöltä taitoa ja halua osallistua yhteisön toimintaan sekä luottamusta omiin vaikutusmahdollisuuksiinsa. Lasten oikeuksiin kuuluvat kuulluksi tuleminen ja osallisuus omaan elämäänsä vaikuttavissa asioissa. Esiopetuksessa kunnioitetaan näitä demokratian toteutumisen keskeisiä periaatteita. Esiopetuksen tehtävä on tukea lasten vähitellen kehittyviä osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja.

Esiopetuksen toimintaa suunnitellaan, toteutetaan ja arvioidaan yhdessä lasten, esiopetuksen henkilöstön ja huoltajien kanssa. Kun lapset ovat mukana vaikuttamassa, he oppivat samalla hahmottamaan yhteisten sääntöjen, sopimusten ja luottamuksen merkitystä. Lasten arvostava kohtaaminen, heidän ajatustensa kuunteleminen ja yhdessä toisten lasten ja aikuisten kanssa toimiminen vahvistavat lasten osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja. Lapsia kannustetaan auttamaan toisia ja pyytämään tarvittaessa apua. Lasten on tärkeä saada kokea ja tietää, että he lapsina ovat oikeutettuja aikuisten apuun ja suojeluun.

Esiopetusta ohjaavat yhdenvertaisuuden ja tasa-arvoisuuden periaatteet. Yhteisön kaikki jäsenet tulevat kohdatuiksi ja kohdelluiksi yhdenvertaisina sekä huomioidaan kunkin yksilölliset tarpeet. Varhaiskasvatuksessa edistetään sukupuolten tasa-arvoa ja kasvatus on sukupuolisensitiivistä. Kasvattajat rohkaisevat lapsia kehittämään kykyjään ja tekemään valintoja ilman sukupuoleen sidottuja roolimalleja, ennakko-odotuksia ja rajoituksia. Kasvattajat tunnistavat lasten keskinäisten kohtaamisten eriarvostavia ja sukupuolittavia piirteitä sekä korjaavat niitä hienotunteisesti. Kasvattajayhteisön tulee pohtia omia sukupuolta koskevia asenteitaan työyhteisössään sekä sitä, miten ne näkyvät puheissa, eleissä, teoissa ja toimintatavoissa. Myönteisellä ja kannustavalla vuorovaikutuksella tuetaan lapsen identiteetin ja itsetunnon kasvua ja kehitystä.

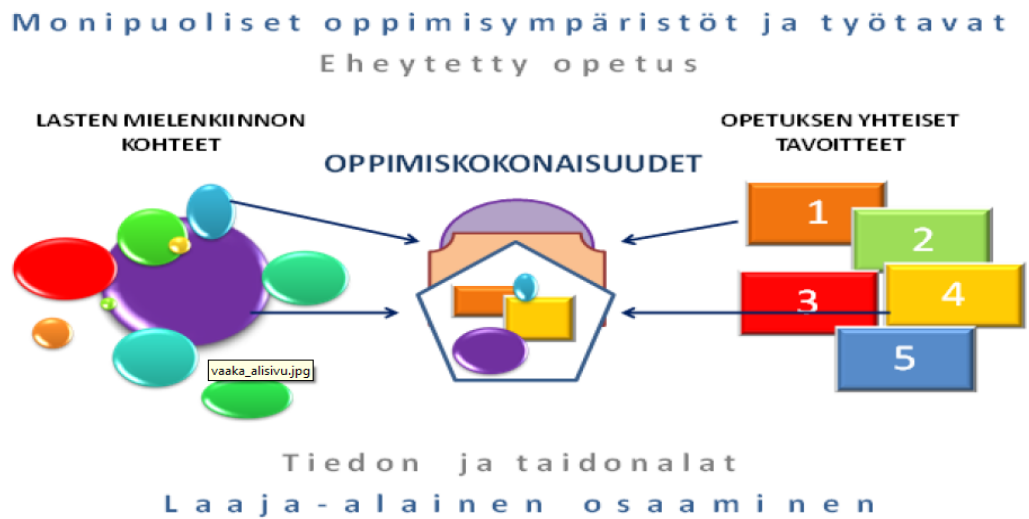
5. Esiopetuksen toteuttaminen

5.1. Oppimiskokonaisuudet

Esiopetus on luonteeltaan eheytettyä opetusta, joka muodostuu eri laajuisista ja eri tavoin toteutetuista oppimiskokonaisuuksista. Oppimiskokonaisuuksien toteuttamisen lähtökohtina ovat lasten kiinnostuksen kohteet sekä tässä luvussa kuvatut opetukselle asetettavat yhteiset tavoitteet (kuvio 5). Yhteiset tavoitteet perustuvat eri tiedon- ja taidonaloista nouseviin, esiopetuksen kannalta oleellisiin opetuksen tavoitteisiin sekä laaja-alaiselle osaamiselle asetettuihin tavoitteisiin. Yhteiset tavoitteet ovat opettajan työtä ohjaavia tavoitteita.

Kuva 5 - oppimiskokonaisuudet

Oppimiskokonaisuuksina toteutetun ilmiöpohjaisen opetuksen tavoitteena on tukea lasten kokonaisvaltaista kasvuja hyvinvointia sekä tarjota monipuolinen perusta heidän osaamisensa edistymiselle. Leikki ja muut lapsille ominaiset tavat oppia ja työskennellä ovat opetuksen ja toiminnan lähtökohtana. Oppimiskokonaisuuksien kesto ja toteutustapa vaihtelevat valitun aihepiirin, tilanteen ja lasten oppimisen etenemisen mukaan. Lapset osallistuvat oppimiskokonaisuuksien suunnitteluun ja toteutumisen arviointiin opettajan ohjauksessa. On tärkeää, että jokaisella lapsella on mahdollisuus oppia ja työskennellä omaan tahtiinsa sekä kehittää taitojaan vuorovaikutuksessa toisten lasten, opettajan ja muun henkilöstön kanssa monipuolisissa oppimisympäristöissä. Oppimiskokonaisuuksien tehtävä on tarjota lapsille uusia ja innostavia oppimiskokemuksia sekä mahdollisuuksia työskennellä kullekin lapselle sopivia oppimisen haasteita sisältävien tehtävien parissa. Opetuksessa otetaan huomioon lasten erilaiset tuen tarpeet ja annetaan lapsille riittävästi tukea heti tuen tarpeen ilmetessä.

5.2. Monipuoliset työtavat

Esiopetuksessa työtavat ovat sekä oppimisen väline että opetteluun kohde - vähitellen kehittyvä taito, jota lapset tarvitsevat oppimisen polulla. Tämän vuoksi on tärkeää, että opettaja ohjaa lapsia kokeilemaan ja käyttämään erilaisia työtapoja ryhmissä, työpareina ja itsenäisesti. Lapset osallistuvat toiminnan suunnitteluun, työtapojen valintaan ja tekevät erilaisia työtehtäviä. Tämä on arjen osallisuutta, jonka tavoitteena on tukea lasten aloitteellisuuden kehittymistä ja omaa vastuunottoa. Oppimista edistää se, että lapset ovat mukana miettimässä työskentelyn tavoitteita ja he tietävät, mitä heiltä odotetaan. Tehtyjen valintojen ja työskentelyn onnistumista arvioidaan yhdessä.

Helsingin esiopetuksessa leimaa-antavaa on leikki ja leikkisyys, liikkumisen monet muodot, oppimisen ilo ja oppimisen kaikkiallisuus.

Helsingissä työtapojen valinnassa huomioidaan kaupungin laajat ja monipuoliset mahdollisuudet, joihin kuuluvat esimerkiksi luonto, liikenne, liikkumisen mahdollisuudet, eri yhteistyökumppanit, kulttuuri- ja muut kohteet sekä kaupungin monikerroksinen rakenne ja historia.

Esiopetuksen työtavoissa korostuu projektityöskentely, jossa erilaisten teemojen ympärille rakennetaan laajempia ja pidempikestoisia kokonaisuuksia, joissa yhdistyvät monenlaiset tiedolliset ja taidolliset sisällöt sekä erilaiset työskentelytavat. Projekteissa keskeistä on, että ne nivoutuvat lasten mielenkiinnon kohteiden ympärille ja että niissä korostuvat sosiaaliset taidot ja vuorovaikutus sekä luovat ja toiminnalliset oppimismenetelmät.

Työtapojen valintaa ohjaavat oppimisympäristön tarjoamat mahdollisuudet, lasten tarpeista nousevat tekijät sekä kulloinkin käsiteltävät teemat ja kokonaisuudet. Työtapoja arvioidaan säännöllisesti yhdessä henkilöstön, lasten ja huoltajien kanssa.

5.3. Esiopetuksen yhteiset tavoitteet

Tässä luvussa kuvatut opetukselle asetetut yhteiset tavoitteet on ryhmitelty viideksi kokonaisuudeksi. Kuhunkin kokonaisuuteen on koottu tavoitteita, joilla on toisiinsa liittyviä opetuksellisia ja kasvatuksellisia tehtäviä. Eri kokonaisuuksien tavoitteita ja sisältöjä yhdistellään pedagogisesti tarkoituksenmukaisella tavalla esiopetuksen oppimiskokonaisuuksia muodostettaessa.

5.3.1. Ilmaisun monet muodot

Esiopetus on osa lapsen eettistä, esteettistä, emotionaalista ympäristöä, jossa lapset luovat omaa kulttuuriaan. Ilmaisun monet muodot todentuvat osana ilmiöpohjaista projektimaista toimintaa, jossa lapset ovat juonen kuljettajina. Projektissa itse prosessi, sen mukanaan tuomat kokemukset ja monipuolinen dokumentointi on tärkeintä.

Helsinki antaa mahdollisuuksia kulttuuritarjonnan hyödyntämiseen sekä luonto- ja kaupunkikokemuksista ammentamiseen. Yhteistyön mahdollisuudet ovat rajattomat ja erilaisia toimintoja toteutetaan yhdessä kirjaston, kulttuurikeskuksen, vanhusten palvelujen, taiteilijoiden ja muiden tahojen kanssa.

Esiopetuksen henkilökunnalla on osaamista ja ammattitaitoa liittää kaikkeen toimintaan ilmaisun moninaisuus.

Ilmaisu ei aseta kielirajoja. Lapsen minäkuvan vahvistumiselle on tärkeää voida jakaa yhdessä myös oman perheen ja kulttuurin traditioita ja ilmaisun muotoja. Aikuisella on taitoa kuunnella lasten ääntä ja tarttua lasten ideoihin.

<p>Kokonaisuuteen liittyvät opetuksen yleiset tavoitteet</p>
<p>Esiopetuksessa lapsia rohkaistaan ja ohjataan käyttämään ilmaisun eri muotoja. Opetus suunnitellaan niin, että lapset saavat elämyksiä taiteesta sekä kokemuksia luovasta prosessista ja siihen kuuluvasta suunnittelun, toteutuksen ja arvioinnin kokonaisuudesta. Toiminnan lähtökohtana ovat lasten aistimukset, havainnot ja kokemukset. Lapsia kannustetaan kertomaan ideoistaan, työskentelystään ja niihin liittyvistä erilaisista kokemuksista. Toiminnan tuotoksia tarkastellaan yhdessä, ja yhteinen tekeminen näkyy oppimisympäristöissä. Lasten ilmaisussa ja työskentelyn dokumentoinnissa käytetään monipuolisesti erilaisia materiaaleja ja välineitä. Opetuksessa hyödynnetään monipuolisesti eri oppimisympäristöjä ja lähiseudun kulttuuritarjontaa.</p>
<p>Yksityiskohtaisemmat tavoitteet</p>
<p>Esiopetuksen musiikillinen toiminta on monipuolista ja moniaistista, ja sen tavoitteena on vahvistaa lasten kiinnostusta ja suhdetta musiikkiin. Lapsille tarjotaan kokemuksia heidän omista musiikillisista taidoistaan laulun, tanssin, liikkeen, soiton ja oman musiikin luomisen avulla. Heidän kanssaan opetellaan lauluja ja tutustutaan eri musiikkityyleihin ja soittimiin. Musiikilla leikitään, kokeillaan ja improvisoidaan. Lasten kanssa havainnoidaan äänen tasoa, kestoa, voimaa ja sointivärejä musiikillisessa toiminnassa. Opetus tarjoaa lapsille kokemuksia musiikin tekemisestä yhdessä.</p>
<p>Esiopetuksessa harjoitellaan käsitöiden tekemistä ja erilaisten työvälineiden käyttöä. Lapsia innostetaan käsitöiden tekemiseen. Lasten kanssa kokeillaan sekä kovien että pehmeiden materiaalien käyttöä ja opetellaan niiden käsittelyssä tarvittavia tekniikoita ja perustaitoja. Lapsia rohkaistaan suunnittelemaan ja toteuttamaan erilaisia käsitöitä mielikuvituksensa ja omien taitojensa puitteissa yhdessä toisten kanssa. Lapset suunnittelevat ja valmistavat opettajan ohjauksessa myös pitempikestoisen käsityön. Työskentelyssä voidaan hyödyntää paikallisia tai lapsiryhmän taustoihin liittyviä käsityöperinteitä.</p>
<p>Esiopetuksessa tuetaan lasten kuvallisen ajattelun ja kuvailmaisun kehittymistä tekemällä, tulkitsemalla ja arvioimalla erilaisia kuvia. Opeteltava asia suunnitellaan lasten kokemusmaailmasta ja kiinnostuksen kohteista lähtien. Lapsia rohkaistaan kokeilemaan erilaisia kuvan tekemisen tapoja, välineitä ja materiaaleja. Kuvan tekemisen taitoja harjoitellaan moniaistisesti esimerkiksi maalaamalla, rakentamalla ja mediaesityksiä tekemällä. Lasten kanssa havainnoidaan heidän itse tuottamiensa kuvien lisäksi taideteoksia, median kuvia, esineiden muotoilua sekä rakennetun ja luonnon ympäristön kohteita. Lapsia ohjataan tulkitsemaan ja kertomaan ajatuksiaan kuvallisista viesteistä. Kuvia tarkasteltaessa kiinnitetään huomiota esimerkiksi väreihin, muotoihin, materiaaleihin, tekijään, esitysyhteyteen ja kuvien herättämiin tunteisiin.</p>

Lapsia rohkaistaan **suulliseen ja keholliseen ilmaisuun** monipuolisten harjoitusten ja leikin avulla. Tavoitteena on, että lapset saavat kokemuksia siitä, miten kielellä ja keholla voidaan leikkiä ja viestiä monimuotoisesti. Lasten mielikuvituksesta nousevia tai heidän kokemiaan ja havaitsemiaan asioita työtetään yhdessä ilmaisun keinoin. Opetuksessa hyödynnetään loruja, runoja sekä lasten kirjallisuutta. Lapset saavat kokemuksia sekä spontaanista ilmaisusta että yhteisesti suunnitellusta prosessista. Ilmaisumuotoina voidaan käyttää esimerkiksi draamatoimintaa, sanataidetta ja tanssia.

Musiikkikasvatuksen sisältöjä ovat rytmi, liike, tanssi, laulu, soitto, musiikin aktiivinen kuuntelu, yhdessä tekeminen ja tasavertainen osallistuminen. Siihen kuuluu elämyksellisyys, vuorovaikutus sekä kontaktin syntyminen muiden kanssa. Toiminnan kokonaisuuksiin integroidaan musiikin peruskäsitteet, kehorytmit, sanarytmit, laulaminen, monilukutaito (esim. kuvia, musiikkia yhdistäen), musiikkiliikunta, rytmi- ja melodiasoittimet.

Tutustutaan erilaisiin käsitöihin ja perinteisiin sekä tuotetaan ja luodaan uutta. Erilaiset työvälineet ja tekniikat, tietotekniikan hyödyntäminen ja luonnon materiaalit ovat lasten saavutettavissa. Perinteet ovat tärkeitä kulttuurin muodostamisessa, ylläpitämisessä ja oppimisessa.

Kuvallisessa ilmaisussa kokeillaan erilaisia välineitä, tekniikoita ja materiaaleja. Kuvallisen ilmaisun teemoissa näkyvät tarinallisuus lapsen oma identiteetti sekä suhde maailmaan ja lähiyhteisöön. Lapset luovat omaa todellisuuttaan kuvallisen ilmaisun keinoin ja siinä korostuvat lasten itse tuottama kulttuuri, osallisuus sekä kokemuksellisuus. Kuvallista ilmaisua hyödynnetään osana projektitoimintaa ja teematyöskentelyä. Lapsia rohkaistaan monipuoliseen kuvalliseen ilmaisuun.

Suullisessa ja kehollisessa ilmaisussa korostuu kokemuksellinen itseilmaisu monipuolisilla menetelmin, kuten draaman ja tanssin keinoin. Kehollinen ilmaisu on leikkilistä ja kokemuksellista ja sen kautta tutustutaan ja opitaan käsittelemään erilaisia tunteita ja tulkitsemaan ja luomaan tarinoita.

5.3.2. Kielen rikas maailma ja vuorovaikutus

Kieli on sekä oppimisen kohde että väline ajattelun, ilmaisun ja vuorovaikutuksen toteutumiseen. Esiopetuksen tehtävä on tukea lasten kielellisten taitojen kehitystä kokonaisvaltaisesta merkityksen hahmottamisesta kohti yksityiskohtaisempaa kielen rakenteiden ja muodon havaitsemista. Keskeistä on vahvistaa lasten kiinnostusta ja uteliaisuutta puhuttua kieltä sekä lukemista ja kirjoittamista kohtaan.

Kasvattajan antama kielellinen malli toimii vuorovaikutuksen kannattelijana. Hän varmistaa ja mahdollistaa vuorovaikutuksen ja kielellisen ilmaisun toteutumisen. Tärkeää on, että jokaiselle lapselle taataan yhtäläinen mahdollisuus osallisuuden kokemiseen. Kasvattaja on tietoinen omasta vuorovaikutuksestaan, sanattomasta viestinnästä ja tavasta puhua. Oppimisympäristö on kielellisesti monimuotoinen ja työtävät kielitietoisia.

<p>Kokonaisuuteen liittyvät opetuksen yleiset tavoitteet</p>
<p>Esiopetuksen tavoitteena on edistää lasten kielellistä kehitystä ja vuorovaikutustaitoja sekä vahvistaa heidän kiinnostustaan kieliin ja kulttuureihin. Lasten kielellisen tietoisuuden kehittymistä edistetään kielellä leikkien, loruillen sekä tutustuen monipuolisesti puhuttuun ja kirjoitettuun kieleen. Lasten kehittyvää luku- ja kirjoitustaitoa tuetaan leikkien ja toiminnallisten harjoitusten avulla. Opetus ja oppimisympäristöt suunnitellaan niin, että niissä on lapsille runsaasti mahdollisuuksia havainnoida, tutkia ja kokeilla puhuttua ja kirjoitettua kieltä sekä laajentaa sanavarastoaan. Opetuskielen lisäksi esiopetuksessa havainnoidaan muita kieliä. On tärkeää, että lapset, joiden äidinkieli on muu kuin esiopetuksen kieli, saavat vahvan tuen opetuskielen taidon kehittymiselle ja samalla kokemuksen, että heidän kotona puhumansa kieli on tärkeä ja arvokas.</p>
<p>Yksityiskohtaisemmat tavoitteet</p>
<p>Lasten suomen/ ruotsin/ saamen/ viittomakielen taidon kehittymistä tuetaan monipuolisesti esiopetuksen aikana.</p> <p>Opetus tarjoaa lapsille mahdollisuuksia harjoitella kuuntelemista ja puhumista erilaisissa tilanteissa. Heitä ohjataan kertomaan ja keskustelemaan sekä eläytymään, ymmärtämään ja muistamaan kuulemaansa. Sanojen merkityksiä pohditaan yhdessä ja sanoilla leikitellään. Yhteisissä keskusteluissa lapset kehittävät taitojaan kysyä, päätellä ja arvioida kuulemaansa. Lapsia innostetaan tarinoiden tekemiseen ja taitoa harjoitellaan esimerkiksi saduttamalla tai digitarinoita tekemällä.</p> <p>Lapsille luetaan erilaisia tekstejä ja niistä keskustellaan yhdessä. Tämä auttaa lapsia ymmärtämään lukemisen merkitystä. Opettajan mallintamisen ja erilaisten harjoitusten avulla lapset saavat kokemuksia siitä, miten puheen voi muuttaa kirjoitetuksi kieleksi ja kirjoitetun kielen puheeksi. Kirjoitettua ja puhuttua kieltä tutkitaan yhdessä. Lapsia ohjataan havaitsemaan, että puheen voi jakaa pienempiin osiin, kuten sanoihin, tavuihin ja äänneisiin.</p> <p>Lasten lukutaidon kehittymistä tuetaan järjestämällä heille mahdollisuuksia leikilliseen kirjoittamiseen ja omien tekstien tuottamiseen tieto- ja viestintäteknologiaa käyttäen. Lapsia innostetaan yhdessä ja omatoimisesti tunnistamaan ja tuottamaan eri tavoin kirjaimia, sanoja ja tekstejä taitojensa ja mielenkiintonsa mukaisesti heille mielekkäissä asiayhteyksissä.</p> <p>Opetuksessa käytetään monipuolisesti lastenkirjallisuutta. Lapsia rohkaistaan tutkimaan ja lukemaan oman taitonsa mukaisesti erilaisia tekstejä sekä kertomaan ja ilmaisemaan eri tavoin kuulemastaan tai lukemastaan.</p>

Erilaisten leikkien ja harjoitusten avulla tuetaan lasten hienomotoristen taitojen kehittymistä sekä heidän kykyään hahmottaa tilaa ja suuntia. Lapsia ohjataan tarkoituksenmukaiseen kynäotteeseen ja näppäimistöjen käyttöön.

Esiopetuksessa tuetaan lasten kielellisiä valmiuksia havainnoimalla **eri kieliä** yhdessä lasten kanssa. Erityisesti tarkastellaan lapsiryhmässä ja lähiympäristössä puhuttuja kieliä. Näin tuetaan lasten kielitietoisuuden ja oman kielellisen ja kulttuurisen identiteetin kehittymistä. Samalla lapsia autetaan havaitsemaan ympäröivän maailman kielellinen ja kulttuurinen rikkaus ja kiinnostavuus. Opetuksessa voidaan käyttää esimerkiksi erikielisiä lauluja, leikkejä ja viittomia.

Helsingissä huolehditaan siitä, että lasten suomi toisena kielenä opetukseen on olemassa osaamista ja toimivat rakenteet. Esiopetuksessa hyödynnetään [Ota koppi-ohjelmaa](#). Lapsen äidinkielen kehityksestä vastaavat lapsen vanhemmat ja esiopetuksessa vahvistetaan tavoitteellisesti lapsen kaksi- tai monikieliseksi kehittymistä. Lapsen oppimisen tarpeista johdetaan tavoitteita esiopetusryhmän henkilöstön työhön.

Esiopetuksessa käytetään monipuolisesti lastenkirjallisuutta ja ruokitaan lapsen luontaista kiinnostusta tarinoihin, kieliin ja kulttuureihin. Kirjastojen kanssa tehdään tiivistä yhteistyötä ja kehitetään monimuotoisia kieltä rikastuttavia toimintamuotoja.

Lapsen oma ajattelu, omat tarinat saavat tilan. Esiopetuksen henkilöstö rohkaisee lapsen tapaa ilmaista itseään ja kannustaa ilmaisua ja kerrontaa dokumentoimalla lapsen ajatuksia näkyväksi.

Eläytyvää vuorovaikutusta ohjataan eri ilmaisumuotoja käyttäen. Draama, sadutus, kuvat, ilmaisun monipuolisuus kytketään kieleen.

Esiopetuksessa arkikeskustelun tavat, keskustelukulttuurin rakentaminen ja dialogisuus harjaantuvat. Lapsi oppii medialukutaitoa ja median tuottamista monipuolisesti tieto ja viestintäteknologiaa hyödyntäen.

5.3.3. Minä ja meidän yhteisömme

Lasten elinpiiri laajenee heidän kasvaessaan. Kodin perinteiden, toimintamallien, arvojen ja katsomusten lisäksi lapset kohtaavat toisenlaisia tapoja ajatella ja toimia. Esiopetuksen tehtävä on vahvistaa lasten valmiuksia ymmärtää yhteiskunnan monimuotoisuutta ja toimia siinä. Aihetta lähestytään historiallisesta ja yhteiskunnallisesta sekä etiikan ja katsomusten näkökulmista. Lähiyhteisön menneisyyttä sekä ajankohtaisia asioita pohtimalla suunnataan lasten mielenkiintoa yhteiskunnallisiin asioihin. Arjen eettisten valintojen pohdinta sekä omien tunnetaitojen kehittäminen ja rakentavan käyttäytymisen harjoittelu vahvistavat lasten vuorovaikutustaitoja. Tutustuminen lähiyhteisön tapoihin sekä uskontoihin ja muihin katsomuksiin yhdessä kokonaisuuden muiden tavoitteiden kanssa tukee lasten kulttuurisen osaamisen ja vuorovaikutustaitojen kehittymistä sekä ajatteluun ja oppimiseen liittyvää laaja-alaista osaamista.

Opetuksessa toimitaan yhteistyössä huoltajien kanssa kunkin perheen taustaa, katsomuksia ja arvoja kuullen sekä niihin tutustuen.

<p>Kokonaisuuteen liittyvät opetuksen yleiset tavoitteet</p>
<p>Tavoitteena on edistää lasten mielenkiintoa yhteiskunnan, erityisesti lähiyhteisön toimintaan ja vahvistaa heidän osallisuuttaan toimintaympäristössään. Lapsia ohjataan havainnoimaan nykyisyyttä ja heille luodaan mahdollisuuksia eläytyä menneisyyden tapahtumiin ja tilanteisiin. Opetuksessa tuetaan lasten eettisen kohtaamisen ja ajattelun taitoja sekä tunnetaitojen kehittymistä. Lapset tutustuvat opettajan johdolla niin omaan kuin muihinkin lapsiryhmässä tai lähiyhteisössä edustettuina oleviin katsomuksiin ja uskontoihin sekä niihin liittyviin tapoihin ja perinteisiin. Lapsia rohkaistaan kysymään ja heidän pohdinnoilleen ja ihmettelylle annetaan tilaa. Kokonaisuuden työtapoina korostuvat keskustelut sekä erilaiset eläytymisen mahdollistavat menetelmät.</p>
<p>Yksityiskohtaisemmat tavoitteet</p>
<p>Lasten kanssa tutustutaan johonkin lähiympäristön henkilöön tai kohteeseen historiallisesta näkökulmasta. Aihetta lähestytään havainnollisesti ja moniaistisesti eri ilmaisutapoja hyödyntäen. Lisäksi opetuksessa voidaan käsitellä lapsia kiinnostavia muita historiallisia tapahtumia, henkilöitä, kulttuureja ja kulttuuriperintöä. Tiedon lähteinä voidaan käyttää lähiyhteisön jäseniä, esineistöä ja ympäristöä sekä hyödyntää lasten huoltajien asiantuntemusta omasta kulttuuriperinnöstään. Opetuksessa voidaan hyödyntää myös juhlaperinteitä, kertomuksia, perinneleikkejä ja vanhoja lauluja.</p>
<p>Lasten kiinnostusta yhteiskunnallisiin asioihin herätetään keskustelemalla heitä kiinnostavista lähiyhteisön ja yhteiskunnan ajankohtaisista asioista. Lasten kanssa tutustutaan mediaan ja kokeillaan median tuottamista leikinomaisesti. Mediatarjonnan sisältöä ja todenmukaisuutta pohditaan yhdessä lasten kanssa. Opetuksessa tutustutaan lasten oikeuksiin hyödyntäen YK:n yleissopimusta lapsen oikeuksista. Lasten kanssa laaditaan ja kehitetään esiopetusryhmän sääntöjä. Samalla autetaan lapsia ymmärtämään, että yhteisön säännöt ovat ihmisten luomia sopimuksia. Lähiympäristöä hyödynnetään niin että lapsilla on mahdollisuus aitoon osallistumis- ja vaikuttamiskokemukseen.</p>
<p>Esiopetukseen sisältyy koko ryhmälle yhteistä eettistä kasvatusta. Kasvatus liitetään lasten arkeen ja käytännön tilanteisiin, joihin liittyy tunteita ja eettisiä valintoja. Lapsia ohjataan tunnistamaan tunteitaan, toimimaan ystävällisesti ja vastuullisesti sekä ratkaisemaan rakentavasti lasten keskinäisiä ristiriitatilanteita. Lasten kanssa pohditaan ystävyyttä ja toisten kunnioittamista, ilon ja pelon aiheita, tyttöinä ja poikana olemiseen liittyviä oletuksia sekä oikean ja väärän erottamista. Yhteisten keskustelujen lisäksi luontevia tapoja eettiseen kasvatukseen antavat esimerkiksi roolileikit sekä sadut ja median kertomukset. Opetuksessa voidaan hyödyntää sosiaalisia taitoja ja tunnetaitoja kehittäviä opetusohjelmia ja materiaaleja.</p>

Esiopetuksen **katsomuskasvatuksessa** yhteisen tutustumisen kohteena ovat lapsiryhmässä läsnä olevat uskonnot ja katsomukset. Uskonottomuutta tarkastellaan esiopetuksessa muiden katsomusten rinnalla. Katsomuskasvatus liitetään arjen asioihin, juhliin ja ajankohtaisiin tapahtumiin, joilla on uskonnollista tai katsomuksellista merkitystä. Tavoitteena on auttaa lapsia ymmärtämään ja kunnioittamaan sekä omia että toisten lasten ja perheiden erilaisia katsomuksellisia perinteitä sekä niihin liittyviä tapoja ja käsityksiä. Lapsia rohkaistaan erilaisten elämänkysymysten pohdintaan yhdessä toisten kanssa toimien. Samalla heidän valmiutensa ymmärtää uskontoihin ja katsomuksiin liittyviä sanoja ja käsitteitä vahvistuvat. Opetuksessa hyödynnetään esimerkiksi vierailuja ja lähiympäristön tapahtumia.

Esiopetuksen sisällöissä edetään yksilöstä yhteisöön. Kuka minä olen, minkälainen on perheeni, pihapiirini, juureni. Tutustutaan omaan lähiympäristöön ja ympäröivään yhteisöön. Tarkastellaan oman kaupunginosan erityispiirteitä ja omaleimaisuutta. Laajennetaan tuntemusta vierailemalla kaupungin tarjoamissa kohteissa.

Kokonaisuutta lähestytään historiallisesta näkökulmasta tutustumalla lähialueen historiaan, lapsen omaan historiaan ja sukupolvien ketjuun kokemuksellisesta näkökulmasta. Käsiteltäviin sisältöihin kuuluvat muun muassa isovanhempien tarinat, lähialueen historialliset kohteet, helsinkiläiset henkilöt, paikan- ja katujen nimet, liputuspäivät, juhlat sekä rakennettu ympäristö.

Oppimiskokonaisuuden yhteiskunnalliseen ulottuvuuteen sisältyvät vaikuttaminen, yksilön vaikuttamismahdollisuudet, päätöksenteko ja yhteiskunnassa toimiminen. Lapset tulevat tietoisiksi lasten oikeuksista ja yhdenvertaisuudesta. Tärkeää on myös keskustella vaikuttamismahdollisuuksista omassa elinympäristössä ja luoda toimivat vaikuttamisrakenteet osaksi esiopetuksen toimintakulttuuria.

Eettinen sisältö näkyy erityisesti ajattelu- ja tunnetaidoissa sekä lasten ja perheiden monimuotoisuudessa. Oman kulttuuritaustan ymmärtäminen laajenee muiden kulttuurien tuntemuksen kautta. Keskeistä on lasten keskinäinen osallisuus sekä toisten kunnioitus, ymmärtäminen ja kohtelu. Esiopetuksessa pohditaan oikean ja väärän käsitteitä sekä harjoitellaan moraalista ongelmanratkaisua erilaisissa arjen tilanteissa.

Monikulttuurissa Helsingissä lapsiryhmän katsomukset ja erilaiset kulttuuriset tavat tarjoavat paljon sisältöä katsomuksellisten teemojen käsittelyyn. Esiopetuksessa tutustutaan katsomuksiin ja opitaan kunnioittamaan erilaisuutta. Pääpaino on kaikille yhteisessä eettisessä- ja katsomuskasvatuksessa. Esiopetuksessa lapsella on myös mahdollisuus hiljentymiseen ja ihmettelyyn sekä saada kokemuksia jostakin itseä suuremmasta.

5.3.4. Tutkin ja toimin ympäristössäni

Lasten toimintaympäristö - lähiluonto ja rakennettu ympäristö sekä muut esiopetuksen oppimisympäristöt - tarjoavat runsaasti aineksia lasten oppimiselle. Erityisen tärkeää opetuksen liittäminen lasten kokemusmaailmaan ja heidän toimintaympäristönsä on matemaattisten

taitojen opettelussa sekä teknologia- ja ympäristökasvatusten toteuttamisessa. Toimintaympäristöön liittyvät havainnot, kokemukset ja tiedot, niiden jäsentäminen ja kuvaaminen auttavat lapsia kehittymään ajattelijoina ja oppijoina. Kehittyvä taito nimetä asioita sekä ymmärtää ja käyttää erilaisia käsitteitä edistää lasten monilukutaitoa. Esiopetuksen tehtävänä on tukea lasten matemaattisen ajattelun kehittymistä ja kiinnostusta matematiikkaan. Tehtävänä on myös vahvistaa lasten luonnontuntemusta ja luontosuhdetta sekä tutustua arjen teknologiaan. Esiopetuksessa tutustutaan tutkivaan oppimiseen havainnoimalla ja tutkimalla ympäristöä sekä kokeilemalla ja pääättelemällä.

Kokonaisuuteen liittyvät opetuksen yleiset tavoitteet

Esiopetuksessa vahvistetaan pohjaa lasten matemaattisen ajattelun kehittymiselle ja matematiikan oppimiselle. Lapsia ohjataan kiinnittämään huomiota arjessa ja ympäristössä ilmenevään matematiikkaan. Opetus luo mahdollisuuksia luvun, muutoksen ja ajan käsitteiden sekä tason ja avaruuden hahmottamisen ja mittaamistaitojen kehittymiselle. Opetuksen tavoitteena on tarjota oivaltamisen ja oppimisen iloa matemaattisen ajattelun eri vaiheissa oleville lapsille.

Opetuksessa havainnoidaan luontoa. Lasten ympäristöherkkyyden ja luontosuhteen kehittymistä tuetaan tarjoamalla lapsille kokemuksia luonnossa liikkumisesta sekä sen tutkimisesta. Lapsia ohjataan myös havainnoimaan ympäristön teknologiaa sekä kokeilemaan ja keksimään omia ratkaisuja.

Opetuksessa tutustutaan tutkivaan työtapaan. Lapsia rohkaistaan tekemään kysymyksiä ja etsimään niihin yhdessä selityksiä. Lapset opettelevat vertailemaan, luokittelemään sekä järjestämään havaintojen tai mittausten pohjalta saatuja tietoja. Heitä rohkaistaan tekemään päätelmiä ja keksimään ratkaisuja arjen ongelmiin sekä kokeilemaan ratkaisuja. Opetuksessa harjoitellaan dokumentointia eri välinein sekä esittämään tuloksia eri tavoin.

Yksityiskohtaisemmat tavoitteet

Lapsia kannustetaan kehittämään **matemaattisia taitojaan** toiminnallisesti, leikkien ja eri aisteja käyttäen erilaisissa oppimisympäristöissä. Opetuksessa tutustutaan matematiikkaan ja sen osa-alueisiin havainnollisesti ja yhdessä toimien.

Lapsia innostetaan pohtimaan ja kuvailemaan matemaattisia havaintojaan erilaisissa arjen tilanteissa opettajan mallintamisen ja kielellistämisen avulla. Havaintoja harjoitellaan esittämään itse ja kuvien sekä erilaisten välineiden avulla. Toiminta suunnitellaan niin että siinä on paljon mahdollisuuksia luokitella, vertailla, asettaa järjestykseen asioita ja esineitä sekä löytää ja tuottaa säännönmukaisuuksia. Opetukseen kuuluu muistia kehittäviä leikkejä ja tehtäviä. Lapsia kannustetaan myös toimintaympäristöön liittyvien ongelmanratkaisutehtävien päättelyyn ja ratkaisujen etsimiseen.

Lukukäsitteen kehittymistä tuetaan monipuolisesti leikkien ja työskennellen. Lapsia innostetaan havainnoimaan lukumääriä ympäristöstä sekä liittämään ne lukusanaan ja numeromerkkeihin taitojensa mukaan. Lukumääriä vertaillaan ja tutkitaan lukumäärän muutosta käytännön esimerkkejä keksien. Erityisesti opetuksessa kiinnitetään huomiota lasten lukujonotaitojen ja nimeämisen kehittämiseen.

Erilaisilla harjoituksilla tuetaan lasten tason ja tilan hahmottamista. Lapsia kannustetaan tutkimaan ja kokeilemaan 2- ja 3-ulotteisuutta sekä opettelemaan sijainti- ja suhdekäsitteitä, kuten edessä, ylhäällä ja joka toinen, esimerkiksi liikuntaleikkien avulla. Lasten geometrisen ajattelun vahvistamiseksi heille järjestetään mahdollisuuksia rakenteluun, askarteluun ja muovailuun. Opettajan ohjauksessa lapset tutustuvat ympäristössä oleviin muotoihin ja harjoittelevat nimeämään niitä.

Esiopetuksessa kokeillaan mittaamista keholla ja eri välineillä. Opetuksessa harjoitellaan ajankäsitteitä, kuten joskus, eilen ja aamulla. Aikajärjestystä pohditaan yhdessä esimerkiksi vuorokaudenaikoja havainnoimalla.

Opetuksessa hyödynnetään muun muassa leikkejä, pelejä ja tarinoita sekä tieto- ja viestintäteknologiaa.

Esiopetuksen **ympäristökasvatus** tarjoaa lapsille luontokokemuksia sekä mahdollisuuden tutkia ja tutustua kasveihin, eläimiin ja luonnon ilmiöihin. Ympäristöä havainnoidaan eri aistein sekä havaintovälineiden avulla. Opetukseen voi kuulua myös pieniä kokeita. Havainnoista keskustellaan ja havaintotietoa harjoitellaan luokittelemaan. Samalla opetellaan luontoon liittyvien käsitteiden käyttöä ja päätelmien tekemistä sekä pohditaan syy-seuraus suhteita. Lasten luonnontuntemusta hyödynnetään opetuksessa. Lasten kanssa harjoitellaan tiedon hankintaa hakemalla yhdessä tietoa joistakin lapsia kiinnostavista asioista. Opetuksessa luodaan pohjaa kestäväälle elämäntavalle tutustumalla luonnonsuojeluun. Lapsia ohjataan huolehtimaan ympäristöstään ja sen viihtyisyydestä.

Lasten kanssa havainnoidaan ja pohditaan arjessa esiintyviä **teknologisia ratkaisuja** ja niiden ominaisuuksia ja toimivuutta. Opetuksessa tuodaan esille, että teknologia on ihmisen luovan toiminnan aikaansaamaa. Lapset tutustuvat teknologiaan keksimällä, askartelemalla ja rakentamalla itse erilaisia rakenteita ja ratkaisuja eri materiaaleja hyödyntäen. Lapsia kannustetaan kuvailemaan tekemiään ratkaisuja. Opetuksessa voidaan hyödyntää oppimisympäristöjen välineiden lisäksi esimerkiksi lasten omia leikkikaluja ja miettiä niiden toimintaperiaatteita.

Matemaattisten taitojen harjaantuminen tapahtuu positiivisten kokemusten myötä toimintaympäristössä olevia matemaattisia ilmiöitä tarkastellen, havainnoiden ja tutkien. Matematiikkaa on kaikkialla ja havainnot ympäristöstä muodostavat matemaattisen ajattelun perustan. Tärkeää on herättää lasten uteliaisuus sekä into ja halu oppia ja ymmärtää uutta. Esiopetuksen matematiikka sisältää loogista pohdiskelua, asioiden ihmettelyä sekä asioiden

välisen suhteiden ymmärtämistä. Sekä luonto että rakennettu ja muokattu ympäristö tarjoaa hyvät mahdollisuudet matemaattisten ilmiöiden tarkastelulle. Matemaattiset taidot kytkeytyvät myös monilukutaitoon. Arkkitehtuuri, rakenteluleikit ja erilaiset välineet tarjoavat mahdollisuuden käsitellä avaruudellista hahmottamista. Matematiikka kytetään myös osaksi projekteja ja teematyöskentelyä.

Esiopetuksessa huomioidaan oppimisen kaikkiallisuus. Luonto ja rakennettu ympäristö tarjoaa hyvät mahdollisuudet monenlaiseen pedagogiseen toimintaan. Helsingissä rakennetun ympäristön lisäksi metsät, merellinen kaupunki, luontokokemukset, aistillisuus ja elämyksellisyys ovat osa oppimisympäristöä. Helsingissä myös liikenne ja rakennettu ympäristö ovat tärkeitä.

Ympäristökasvatuksen keskeistä sisältöä on arvostavan luontosuhteen rakentuminen sekä kierrätys ja energia. Luontoon ja ympäristöön tutustutaan moniaistisesti tutkien ja dokumentoiden. Erilaiset luonnonmateriaalit, eläimet, kasvit ja sääilmiöt ovat tutkimisen kohteena

Oppimisessa huomioidaan arjen teknologia ja sen hyödyntäminen osana luovuutta ja ongelmanratkaisua. Luovuus, lasten omat keksinnöt ja mielikuvitus sekä teknologian historiallinen ulottuvuus huomioidaan esiopetuksessa. Lapsilla on oltava aikaa ihmettelyyn ja asioiden pohtimiseen.

Tutkimisessa ja tutkimuskohteiden valinnassa huomioidaan lasten kiinnostuksen kohteet sekä aiemmin opitut asiat.

5.3.5. Kasvan ja kehityksen

Itsestä huolehtiminen ja siihen liittyvät arjen taidot ovat osa esiopetuksen tavoitteena olevaa laaja-alaista osaamista. Kehittyäkseen tällä osaamisen alueella lapset tarvitsevat kokemuksia, tietoja ja pohdintaa, joiden pohjalta heidän arvostuksensa ja taitonsa voivat vähitellen kehittyä. Esiopetuksessa tehtävää lähestytään liikunnan, ruuan, kuluttajuuden, terveyden sekä turvallisuuden näkökulmista. Esiopetuksen tehtävänä on luoda pohjaa terveyttä ja hyvinvointia arvostavalle ja liikunnalliselle elämäntavalle sekä kehittää lasten terveysosaamista ja turvataitoja. Lisäksi tehtävänä on edistää kestävään elämäntapaan kuuluvia ruoka-, kulutus- ja puhtaustottumuksia.

Kokonaisuuteen liittyvät opetuksen yleiset tavoitteet

Lapset saavat monipuolisia kokemuksia liikunnasta ja alkavat ymmärtää liikkumisen yhteyttä hyvinvointiin ja terveyteen. Opetus tarjoaa mahdollisuuksia lasten motoristen ja sosiaalisten taitojen kehittymiselle. Erytisesti kiinnitetään huomiota lasten yleisten oppimisedellytysten kannalta tärkeiden havaintomotoristen taitojen kehittymiseen.

Lasten kanssa tutustutaan terveelliseen ruokaan ja pohditaan sen merkitystä. Lapsia ohjataan kohtuulliseen kulutukseen. Opetuksessa pohditaan terveyteen liittyviä tekijöitä sekä tuetaan lasten valmiuksia pitää huolta terveydestään. Lapset saavat tietoja turvallisesta liikkumisesta lähiympäristössä sekä esiopetuksen oppimisympäristöissä.

Yksityiskohtaisemmat tavoitteet

Esiopetuksen tavoitteena on innostaa lapsia **liikkumaan** monipuolisesti ja kokemaan liikunnan iloa. Liikkumisen ja leikkien avulla lasten yhdessä toimimisen taidot kehittyvät. Samalla heidän kehonhallintansa vahvistuu sekä heidän taitonsa hahmottaa omaan kehoaan ja sen eri osia suhteessa ympäröivään tilaan, käytettävään aikaan ja voimaan kehittyä. Ohjatun liikkumisen lisäksi huolehditaan siitä, että lapsilla on mahdollisuuksia päivittäiseen omaehtoiseen liikkumiseen sekä sisällä että ulkona. Yhteistyössä huoltajien kanssa lapsia rohkaistaan liikkumaan myös vapaa-ajalla erilaisissa tiloissa ja ulkona erilaisissa olosuhteissa.

Esiopetuksessa harjoitellaan monipuolisesti ja säännöllisesti arkeen liittyviä motorisia perustaitoja eri ympäristöissä. Näitä ovat tasapaino-, liikkumis- ja välineenkäsittelytaidot. Tasapainoa harjoitellaan pysähtymisiä ja harhauttamisia sisältävien leikkien avulla tai taitoradalla leikitellen. Liikkumistaitoja edistetään kierimistä, kiipeämistä, juoksua ja hyppelyjä sisältävillä harjoituksilla. Välineenkäsittelytaitoja harjoitellaan työntämällä ja vetämällä sekä käyttämällä monipuolisesti palloja ja muita välineitä. Lisäksi lapsia innostetaan harjaannuttamaan hienomotorisia taitojaan sorminäppäryyttä ja tarkkuutta kehittävien pelien ja leikkien avulla. Tavoitteena on, että toiminta antaa kaikille lapsille mahdollisuuksia osallistumiseen ja onnistumiseen sekä tukee lasten hyvinvointia ja toimintakykyä.

Esiopetuksessa ruokailutilanteita käytetään päivittäisen terveyttä edistävän syömisen ja **ruokaan liittyvän osaamisen** oppimisympäristönä. Ruokailutilanteista luodaan lasten kanssa mahdollisimman viihtyisiä ja lapsia ohjataan hyviin tapoihin. Suomalaisen ruoka- ja tapakulttuurin lisäksi opetuksessa tutustutaan johonkin muuhun ruoka- ja tapakulttuuriin kotien asiantuntemusta hyödyntäen.

Lasten kanssa tarkastellaan lapsiin kohdistuvaa mainontaa sekä pohditaan **kohtuullisen kuluttamisen** merkityksestä. Esimerkiksi lasten leikeissä ja piirroksissa ilmenevät tulkinnat kulutuksesta ja mainonnasta voivat toimia esiopetuksen kuluttajakasvatuksen pohjana.

Lapsia ohjataan ymmärtämään liikunnan, levon ja hyvien ihmissuhteiden merkitystä **hyvinvoinnille ja terveydelle**. Lasten kanssa pohditaan terveyttä ja sairauksia ja niiden syitä sekä ihmisen mahdollisuuksia vaikuttaa omaan fyysiseen terveyteensä ja mielen hyvinvointiin. Hyvistä ihmissuhteista ja niiden merkityksestä mielen hyvinvoinnille keskustellaan. Kaveruutta ja toisten huomioon ottamista sekä tunteiden tunnistamista ja hallintaa harjoitellaan arjen tilanteissa. Lasten kanssa havainnoidaan nukkumisen ja liikkumisen määrää sekä mietitään niiden yhteyttä päivittäiseen virkeyteen ja hyvään

oloon. Opetuksessa haetaan tietoa hygieniasta ja harjoitellaan siihen liittyviä perustaitoja osana esiopetuksen arkea.

Lapset saavat esiopetuksessa tietoa oikeudestaan **turvalliseen** elämään, arvostavaan kohteluun ja koskemattomuuteen. Lasten kanssa havainnoidaan ja pohditaan arjen toimintaympäristöihin ja esiopetuksen oppimisympäristöihin liittyviä yleisimpiä fyysisiä ja psyykkisiä vaaratilanteita. Tavoitteena on tukea lasten turvallisuuden tunnetta, antaa heille valmiuksia pyytää ja hankkia apua sekä toimia turvallisesti tavallisimmista arjen tilanteissa. Lapsia rohkaistaan hakemaan aikuisen apua esiopetuksen ongelmatilanteissa ja kiusaamista kohdatessaan sekä kertomaan huolistaan. Opetuksessa harjoitellaan lähiliikenteessä liikkumisen sääntöjä sekä turvallista toimintaa tieto- ja viestintäteknologisissa ympäristöissä ikäkaudelle sopivalla tavalla.

Esiopetuksessa liikkuminen on osa kaikkea toimintaa. Toiminta järjestetään siten, että lapsilla on mahdollisuus aktiiviseen liikkumiseen päivittäin. Liikkumismahdollisuuksissa huomioidaan monipuolisuus, houkuttavuus sekä arkiliikkuminen yhdessä perheiden kanssa. Oppimisympäristöjä laajennetaan siten, että Helsingin lukuiset mahdollisuudet, kuten luonto, kaupunkimiljö, liikuntapaikat ja julkisen liikenteen käyttö, hyödynnetään. Liikuntakasvatuksen kehittämisessä hyödynnetään yhteistyökumppaneita, kuten urheiluseuroja, liikuntavirastoa sekä perusopetusta. Ohjatun liikunnan ja muussa toiminnassa toteutuvan liikkumisen lisäksi lapsilla on oltava mahdollisuus myös omaehtoiseen liikkumiseen. Tärkeää on miettiä esiopetusyhteisössä, miten liikkumista rajoittavia käytäntöjä voidaan vähentää.

Terveyden näkökulmasta oppimiskokonaisuudessa tärkeää on huomioida sekä henkinen että fyysinen hyvinvointi. Henkiseen hyvinvointiin kuuluvat esimerkiksi itsetuntemus, itsensä hyväksytyksi kokeminen ja pärjäämisen kokemus. Lapsilla on oltava mahdollisuus myös rauhoittumiseen ja omien ajatusten ja tunteiden käsittelemiseen. Aikuisen läsnäolo, sensitiivisyys, positiivinen palaute ja lapsen konkreettiset kokemukset arjessa selviytymisestä vahvistavat lapsen näkemystä itsestään. Esiopetuksessa harjoitellaan taitoja selvittää itse, mutta aikuinen on tarvittaessa aina tukena. Lapsia kannustetaan auttamaan toisiaan ja vertaisryhmän tuki ja yhdessä tekeminen on tärkeää. Oman oppimisen kehittymisen seuraaminen luo pohjaa myöhemmälle oppimiselle. Myös tunnetaitojen oppiminen, yhdessä toimimisen taidot, yhteisöllisyys ja erilaisuuden hyväksyminen ovat tärkeitä.

Ruokailu on osa esiopetusta ja siinä tärkeää on, että lapset saavat kokemuksen rauhallisesta ja miellyttävästä ruokailutilanteesta, jossa opetellaan hyviä pöytätapoja ja ruokailun merkitystä yhdessä olemisen hetkenä. Lasten kanssa käydään läpi, mistä koostuu terveellinen ja ravitseva ruoka ja tutustutaan myös erilaisiin ruokakulttuureihin. Ruokaketjun tuntemus ja ruoan tuottamiseen ja valmistukseen liittyvät asiat ovat oppimiskokonaisuuden tiedollista sisältöä. Lapsia kannustetaan maistamaan erilaisia ruokia ja monipuolistamaan omaa ruokavaliotaan. Lapsia kannustetaan omatoimisuuteen ja omiin valintoihin. Aistikokemuksilla ja moniaistisuudella on tärkeä sijansa ruokailutottumusten muodostumisessa.

Lasten kanssa harjoitellaan turvallista liikkumista lähiympäristössä ja liikenteessä sekä vaaratilanteissa toimimista. Harjoittelu tapahtuu osana esiopetuksen muuta toimintaa. Myös mediaturvallisuus ja mediasta nousevat teemat ovat tärkeitä.

Kuluttajakasvatuksessa opetellaan ekologisuutta, kierrättämistä ja tavaroiden ja välineiden kunnioittamista. Pyritään siihen, että lapsissa herää tietoisuus vastuulliseen ja kohtuulliseen kuluttamiseen.

5.4. Dokumentointi ja arviointi

Arviointi on kiinteä osa esiopetusta. Arvioinnilla on esiopetuksessa kaksi tehtävää: sen avulla suunnitellaan ja kehitetään opetusta sekä tuetaan kunkin lapsen hyvinvointia, kasvua ja oppimista. Arviointi on havainnoinnin, dokumentoinnin, arviointipäätelmien ja palautteen muodostama kokonaisuus, johon osallistuvat opettajien lisäksi muu esiopetuksen henkilöstö sekä lapset ja huoltajat.

5.4.1. Toiminnan dokumentointi

Toiminnan dokumentointi on olennainen osa esiopetuksen toteuttamista. Säännöllinen ja systemaattinen dokumentointi muodostaa hyvän pohjan sekä toiminnan että lapsen kasvun ja kehityksen arvioinnille. Toiminnan dokumentointi mahdollistaa myös lapsen itsearvioinnin laadukkaan toteuttamisen.

Toimintaa dokumentoidaan systemaattisesta ja suunnitelmallisesti erilaisin menetelmin. Kirjallisten dokumenttien lisäksi voidaan käyttää kuvia, ääntä, videota sekä eri muodoissa tallennettuja lasten töitä.

Projektityöskentelyssä dokumentoinnin hyödyntäminen mahdollistaa laajojen kokonaisuuksien syntyminen, hahmottumisen ja edelleen kehittymisen, kun aiemmin tehty muodostaa pohjan seuraaville askelille. Toiminnan dokumentointi tuottaa sisältöä aiheiden jatkokäsittelyyn, mikä syventää oppimista ja edistää lasten oppimaan oppimisen taitoja. Kun yhdessä tutkitaan, mitä on aiemmin käsitelty ja opittu, niin uusi oppiminen rakentuu luontevasti aiemmin opitun päälle.

Dokumentointi on myös osa esiopetuksen ja huoltajien välistä yhteistyötä. Sen tarkoituksena on tehdä esiopetuksen toimintaa näkyväksi ja syventää esiopetuksen yhteistyötä huoltajien kanssa. Dokumentointi ja toiminnan näkyväksi tekeminen vanhemmille edistää myös lasten oppimista, kun esiopetuksessa käsitellyistä teemoista voidaan myöhemmin keskustella myös kotona.

5.4.2. Toiminnan sisällön arviointi

Kasvatushenkilöstön tavoitteellinen itsearviointi on esiopetuksen laadun ylläpitämisen ja kehittämisen ehto. Lastentarhanopettajat käyttävät lasten kasvun ja oppimisen seurannasta

saamaansa arviointitietoa ja dokumentaatiota pedagogisessa suunnittelussa ja opetuksen uudelleen suuntaamisessa. Lapsilta ja huoltajilta saatu palaute otetaan huomion toiminnan kehittämisessä.

Toiminnan sisällön arviointi muodostaa pohjan esiopetuksen jatkuvalle kehittämiselle. Toimintavuosittain laadittavaa toimintasuunnitelmaa ja sen toteutumista arvioidaan säännöllisesti ja laajemmin toimintavuoden loppupuolella.

5.4.3. Lapsen arviointi esiopetuksessa

Esiopetuksessa kehitetään lasten edellytyksiä itsearviointiin. Lapsia rohkaistaan kuvaamaan, mistä he esiopetuksessa pitävät, missä he ovat omasta mielestään onnistuneet ja mitä he haluaisivat opetella jatkossa. Opettaja ohjaa lapsia myös pohtimaan yhteisten tehtävien onnistumista. Lasten oppimisen polun aikana vähitellen kehittyvä itsearviointitaito on osa oppimisen taitoja.

Lastentarhanopettaja ja lasta ohjaava muu henkilöstö antavat lapsille päivittäin rohkaisevaa ja kannustavaa palautetta lasten vahvuuksista ja kehittämisalueista. Koottua dokumentaatiota käytetään niin, että kukin lapsi voi havaita ja seurata edistymistään. Tämä rakentaa lasten myönteistä käsitystä itsestään aktiivisena ja pystyvänä toimijana ja oppijana, mikä edesauttaa myös myöhempää oppimista. On tärkeää, että huoltajat saavat usein palautetta lapsensa työskentelystä, käyttäytymisestä ja oppimisen edistymisestä, jotta he voivat osaltaan tukea lastaan.

Esiopetuksen aikana seurataan kunkin lapsen kehittymistä ja oppimista. Havainnoinnin kohteena ovat lasten työskentely ja heidän oppimisensa edistyminen eri tiedon- ja taidonaloilla, suomea toisena kielenään oppivien lasten suomen kielen kehittyminen sekä lapsen kokonaishyvinvointi. Lasten tekemät työt ja omat kokemukset ovat osa dokumentointia ja arviointia. Myös huoltajan havainnot lapsensa oppimisesta ja hyvinvoinnista ovat tärkeitä. Kootun seurantatiedon ja siitä johdettujen arviointipäätelmien pohjalta opettaja suuntaa opetusta ja oppimisympäristöjä sekä lasten mahdollisesti saamaa tukea.

Lapsille annetaan lukuvuoden päätteeksi esiopetuksen osallistumistodistus. Todistukseen merkitään todistuksen, opetuksen järjestäjän, koulun/päiväkodin ja lapsen nimi, lapsen henkilötunnus sekä todistuksen antamispäivä. Lisäksi todistukseen merkitään, että todistus on Opetushallituksen 22.12.2014 hyväksymien esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukainen. Todistus voi sisältää yleiskuvauksen toteutuneesta esiopetuksesta. Todistukseen ei merkitä lapsen persoonaan, oppimisen etenemiseen tai lapsen toimintaan liittyviä kuvauksia.

5.4 Kieleen ja kulttuuriin liittyviä erityiskysymyksiä

Lasten vaihtelevat kielelliset ja kulttuuriset taustat ja valmiudet otetaan esiopetuksessa huomioon. Esiopetuksen tavoitteena on tukea jokaisen lapsen kieli- ja kulttuuri-identiteettien kasvua sekä opettaa lapsia kunnioittamaan eri kieliä ja kulttuureja.

Perusopetuslain mukaan esiopetuksessa käytettävä kieli on suomi tai ruotsi. Opetuskielenä voi olla myös saame, romani tai viittomakieli. Opetuskielenä voidaan käyttää myös muita kieliä, kun se ei vaaranna opetussuunnitelman perusteissa asetettujen tavoitteiden saavuttamista. Erillisessä ryhmässä esiopetus voidaan antaa pääosin tai kokonaan muulla kielellä. Huoltajille tarkoitettu tiedotus ja keskeiset asiakirjat tulee olla saatavana perusopetuslain mukaisella esiopetuksen opetuskielellä.

5.4.1. Erilaiset kieli- ja kulttuuritaustat esiopetuksessa

Esiopetuksessa tuetaan **vieraskielisten ja monikielisten lasten** kielitaidon sekä identiteetin ja itsetunnon kehittymistä. Suomen/ruotsin kielen taidon kehittymistä edistetään kielitaidon eri osaluilla lasten tarpeista ja edellytyksistä lähtien sekä ohjatusti että esiopetuksen arjessa. Erillistä suomi/ruotsi toisena kielenä -opetusta ja lasten oman äidinkielen/äidinkielten opetusta tarjotaan mahdollisuuksien mukaan. Maahanmuuttajataustaiset lapset voivat osallistua joko esiopetukseen tai perusopetukseen valmistavaan opetukseen tai molempiin.

Helsingissä laaditaan osana lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelmaa monikielisuuden suunnitelma yhdessä lapsen huoltajien kanssa. Suunnitelmaan kirjataan kuvaus siitä, miten lapsen äidinkieltä ja suomen kielen kehitystä tuetaan. Suunnitelman toteutumista seurataan toimintavuoden aikana ja arvioidaan ennen esiopetuksen päättymistä.

Helsingissä järjestetään **valmistavaa esiopetusta** vasta maahan tulleille lapsille tarvittaessa. Valmistavassa esiopetuksessa noudatetaan soveltuvin osin esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa asetettuja tavoitteita ja painotetaan lasten suomen kielen opetusta. Valmistavassa esiopetuksessa noudatetaan valtakunnallisia valmistavan opetuksen perusteita niiltä osin kuin ne koskevat esiopetusta. Valmistavaan opetukseen osallistuminen on mahdollista myös maassa syntyneelle esiopetusikäiselle lapselle, mikäli hän ei ole aiemmin osallistunut varhaiskasvatukseen.

Saamelaislasten esiopetuksen erityisenä tavoitteena on vahvistaa lasten saamelaista identiteettiä ja tietoisuutta omasta kulttuuristaan sekä antaa lapsille mahdollisuus opetella saamelaisia perinnetietoja ja -taitoja. Opetuksessa voidaan hyödyntää yhteistyötä huoltajien ja saamelaisyhteisön kanssa. Esiopetusta voidaan järjestää saamenkielisenä tai kaksikielisenä kielikylpyopetuksena.

Romanilasten esiopetuksen erityisenä tavoitteena on vahvistaa lasten identiteettikehitystä ja tietoisuutta omasta historiastaan ja kulttuuristaan. Lisäksi tuetaan kaksikielisyyttä yhteistyössä lasten perheiden kanssa.

Viittomakieltä käyttävien lasten esiopetus toteutetaan ensisijaisesti viittomakielisessä ryhmässä tai sekaryhmässä, joka koostuu viittomakielisistä ja puhuttua kieltä käyttävistä lapsista. Viittomakielisen esiopetuksen tavoitteena on tukea ja vahvistaa lasten kieli- ja kulttuuri-identiteettiä antamalla heille mahdollisuus omaksua viittomakieltä. Tavoitteena on myös vahvistaa lasten suomalaista tai suomenruotsalaista viittomakielistä ilmaisua ja viittomavarantoa sekä rohkaista käyttämään viittomakieltä ja lisätä lasten valmiuksia toimia erilaisissa kieliympäristöissä.

5.4.2. Kaksikielinen esiopetus

Kaksikielisen esiopetuksen tavoitteena on hyödyntää lasten varhaisen kielenoppimisen herkkyyuskautta tarjoamalla tavanomaista esiopetusta monipuolisempaa kielikasvatusta. Opetuksessa luodaan motivoivia kielenoppimistilanteita, joilla rakennetaan pohjaa elinikäiselle kielten opiskelulle. Tavoitteena on, että toiminta monikielisessä ympäristössä kehittää lasten kielitietoisuutta. Lasten kaksi- tai monikielistä kieli-identiteettiä tuetaan ja heille tarjotaan tilaisuuksia käyttää ja omaksua kieliä toiminnallisesti ja leikinomaisesti. Myös monenlaiset kulttuurit, joita tuodaan tietoisesti esiin ja keskusteltavaksi, kohtaavat luontevasti tällä tavoin järjestetyssä opetuksessa.

Suppeamman kaksikielisen esiopetuksen tavoitteena on herättää lasten mielenkiinto ja myönteinen asenne kieltä kohtaan. Laajamittaisessa kaksikielisessä esiopetuksessa pyritään luomaan lapsille valmiuksia toimia kaksikielisessä ympäristössä ja oppia opetuskielen lisäksi myös muulla kielellä.

Kotimaisten kielten varhainen täydellinen kielikylpy esiopetuksessa

Ruotsinkielistä kielikylpyä voidaan järjestää suomenkielisessä esiopetuksessa. Lisäksi sekä suomen- että ruotsinkielisessä esiopetuksessa voidaan järjestää saamenkielistä kielikylpyä. Kotimaisten kielten varhainen täydellinen kielikylpy on ohjelma, joka alkaa esiopetuksesta tai jo vuoden tai kaksi varhemmin ja kestää perusopetuksen loppuun. Esiopetuksen ja koulun opetuskieli sekä toinen kotimainen kieli tai saamen kieli muodostavat kokonaisuuden. Esiopetus toteutetaan pääosin kielikylpykielellä. Lasten äidinkielen tai äidinkielten taitojen kehittymistä tuetaan yhteistyössä kotien ja huoltajien kanssa. Kielikylpyopettaja käyttää johdonmukaisesti ainoastaan kielikylpykieltä. Lapsia kannustetaan kielikylpykielen monipuoliseen käyttöön, mutta heillä tulee olla mahdollisuus tulla ymmärretyksi myös äidinkielellään. Lapsia kannustetaan opetuskielisen kulttuurin lisäksi myös toisen kotimaisen kielen mukaiseen tai saamelaiseen kulttuuriin tutustumiseen. Kotimaisten kielten kielikylvyn tavoitteena on antaa lapsille valmiudet jatkaa opiskelua sekä opetuskielellä että toisella kotimaisella kielellä tai saamen kielellä. Esiopetuksen ja tulevan kielikylpykoulun välisessä yhteistyössä varmistetaan, että koulussa on käytettävissä riittävästi tietoa kouluun siirtyvien lasten kielenkehityksen vaiheesta.

Muu laajamittainen kaksikielinen esiopetus

Muussa laajamittaisessa kaksikielisessä esiopetuksessa osa toiminnasta (vähintään 25 %) toteutetaan jollakin muulla kielellä kuin perusopetuslaissa säädetyllä opetuskielellä. Jotkut lapsista voivat puhua kyseistä kieltä äidinkielenään. Toiminta suunnitellaan siten, että eri kieliryhmät saavat oppimiselleen tarvittavaa tukea. Ryhmissä voi olla myös lapsia, joille kumpikaan opetuksessa käytettävä kieli ei ole äidinkieli.

Kielirikasteinen esiopetus

Kielirikasteisella esiopetuksella tarkoitetaan esiopetusta, jossa alle 25 % toiminnasta järjestetään säännöllisesti ja suunnitellusti jollakin muulla kuin perusopetuslaissa säädetyllä opetuskielellä. Kielirikasteinen esiopetus antaa luontevia mahdollisuuksia tuoda monikielisyyttä ja kulttuurien kohtaamisia esiin esiopetuksen arjessa ja toimintakulttuurissa. Tavoitteena on, että lapset olisivat

sekä kielen oppijoita että käyttäjiä. Tavoitteena voi olla siirtyminen kielirikasteiseen tai muuhun kaksikieliseen perusopetukseen.

6. Yhteistyö ja siirtymävaiheet

Lapselle saattaa muodostua siirtymä vanhasta varhaiskasvatuspaikasta toiseen toimipisteeseen esiopetusvuodeksi. Tulevan esiopetuspaikan kanssa tehdään yhteistyötä ja ennen esiopetuksen alkamista huolehditaan lapsen varhaiskasvatuksesta vastanneen henkilökunnan ja esiopetuksesta vastaavan lastentarhanopettajan yhteistyöstä.

Lapsen siirtyminen esiopetuksesta perusopetukseen edellyttää suunnitelmallista yhteistyötä esiopetuksen ja alkuopetuksen henkilöstön kesken. Esi- ja perusopetuksen siirtymäyhteistyön visio Helsingissä on toimintakulttuurien aktiivinen jakaminen ja lapsen yhtenäinen oppimisen polku. Jotta siirtymä olisi mahdollisimman sujuva, tarvitaan oppimisympäristöjen, toimintatapojen ja ohjaavien asiakirjojen molemminpuolista tuntemista.

Tietoa esiopetuksen aikaisista oppimisympäristöistä ja esiopetuksessa hankituista taidoista sekä työtavoista siirtyy alkuopetuksen opettajille esi- ja alkuopetuksen yhteisten kokousten ja muun käytettävissä olevan materiaalin avulla. Tällöin sekä taitoja, työtapoja että tuttuja oppimisympäristöjä voidaan hyödyntää myös alkuopetuksessa.

Helsingissä kaikki esiopetuksen lapset pääsevät tutustumaan toiminnallisesti perusopetukseen toiminta- ja oppimisympäristönä työskennellen yhteistyössä koululaisten kanssa säännöllisesti useamman kerran vuodessa esiopetusvuoden aikana.

Esi- ja alkuopetuksen yhteistyöstä laaditaan kouluvuoden ajaksi syksyllä yhteistoimintasuunnitelma, jossa määritellään yhteistyön laajuus, tavoitteet, sisältö ja rakenne. Keväällä kokoonnutaan yhdessä arvioimaan toteutunutta toimintaa.

Yhteistyö vanhempien kanssa

Esiopetuksessa olevien lasten vanhemmat ovat yhteistyökumppaneita, jotka osaltaan vaikuttavat onnistuneeseen esiopetusvuoden toteutumiseen. Yhteisesti suunniteltu toiminta tai yhteistyönä toteutetut tapahtumat tuovat tärkeän lisäarvon lapsen esiopetusvuoteen.

Vanhemmille viestitetään eri tavoin dokumentoimalla toiminnan sisällöistä ja projektien etenemisestä. Vanhempain tilaisuuksissa vanhemmat saavat myös tietoa kouluun siirtymisestä ja esiopetuksen ja perusopetuksen yhteistyöstä.

7. Hyvinvointityö, oppilashuolto ja kiusaamisen ehkäisy

7.1. Oppilashuolto

Oppilashuolto on lapsen fyysisestä, psyykkisestä ja sosiaalisesta hyvinvoinnista huolehtimista ja sen toteuttaminen kuuluu kaikille kasvatusyhteisössä työskenteleville. Oppilashuollon avulla

edistetään lasten tervettä ja tasapainoista kasvua ja kehitystä sekä luodaan edellytykset hyvälle kasvulle ja oppimiselle. Tavoitteena on, että lapsi kokee toimintaympäristön turvalliseksi ja viihtyisäksi, tuntee yhteenkuuluvuutta ryhmään, saa huolenpitoa ja ohjausta sekä kannustavaa palautetta päivittäisessä arjessa ja apua ongelmatilanteissa.

Oppilashuoltotyö perustuu luottamukselliseen ja vastuulliseen yhteistyöhön kotien, henkilöstön ja lasta hoitavien muiden tahojen kanssa. Tavoitteena on edistää sekä ryhmän että yksittäisen lapsen hyvinvointia. Onnistunut oppilashuoltotyö edellyttää yhdessä laadittuja toimintamalleja ja suunnitelmia ennaltaehkäisevää työtä sekä ongelmatilanteiden hoitamista varten.

Esiopetuksen oppilashuolto koostuu yhteisöllisestä ja yksilökohtaisesta oppilashuollosta. Pääpaino on yhteisöllisessä oppilashuollossa.

7.1.1. Monialainen oppilashuollon yhteistyö

Esiopetuksen oppilashuolto on esiopetusyhteisössä työskentelevien ja oppilashuoltopalveluista vastaavien työntekijöiden tehtävä. Ensisijainen vastuu esiopetusyhteisön hyvinvoinnista on esiopetuksen henkilökunnalla. Oppilashuoltoa toteutetaan yhteistyössä sosiaali- ja terveystoimen ja opetustoimen sekä muiden yhteistyötahojen kanssa. Esiopetuksen kannalta merkittävää on yhteistyö lastenneuvolan, lapsiperheiden kotipalvelun ja varhaisen tuen perhetyön sekä lastensuojelun kanssa. Tärkeää on myös koulun ja päiväkodin välinen yhteistyö. Yhteistyössä ja toimintaohjeissa otetaan huomioon lapsen kasvun ja kehityksen mahdollinen vaarantuminen, kasvuympäristössä olevat riskitekijät sekä lastensuojelulain mukaiset velvoitteet. Eri ammattiryhmiin kuuluvien työntekijöiden keskinäinen konsultaatio on tärkeä työmenetelmä oppilashuollossa.

Oppilashuoltoa toteutetaan yhteistyössä lapsen ja hänen huoltajansa kanssa ottaen huomioon lapsen ikä ja edellytykset.

7.1.2. Yhteisöllinen oppilashuolto

Yhteisöllinen oppilashuolto on tärkeä osa esiopetuksen toimintakulttuuria ja siinä seurataan, arvioidaan ja kehitetään esiopetusyhteisön ja esiopetusryhmien hyvinvointia sekä huolehditaan esiopetusympäristön terveellisyydestä, turvallisuudesta ja esteettömyydestä. Lapsella on oikeus turvallisiin oppimisympäristöihin, joihin kuuluvat fyysinen, psyykinen ja sosiaalinenkin turvallisuus. Rauhallinen ilmapiiri edistää työrauhaa.

Lapsen huoltajalle annetaan tieto käytettävissä olevasta oppilashuollosta ja heitä ohjataan hakemaan tarvitsemiaan oppilashuollon palveluja. Lapsen ja huoltajan osallisuus oppilashuollossa, suunnitelmallinen yhteistyö ja oppilashuollosta tiedottaminen lisää oppilashuollon tuntemusta ja edesauttaa palveluihin hakeutumista.

7.1.3. Yksilökohtainen oppilashuolto

Yksilökohtaisella oppilashuollolla on tärkeä merkitys varhaisen tuen turvaamisessa ja ongelmien ehkäisyssä. Esiopetuksen oppilashuollon palveluita ovat psykologi- ja kuraattoripalvelut sekä terveydenhoitopalvelut, jotka järjestetään terveydenhuoltolain mukaisina ikäryhmille suunnattuina määräaikaistarkastuksina. Tavoitteena on seurata ja edistää lapsen hyvinvointia ja oppimista sekä kokonaisvaltaista kasvua, kehitystä ja terveyttä.

Esiopetusikäinen lapsi käy neuvolan terveystarkastuksessa. Tässä yhteydessä arvioidaan lapsen mahdollinen tuen tarve kouluun siirryttäessä. Yksittäisen lapsen asioita voidaan käsitellä oppilashuollon monialaisessa asiantuntijaryhmässä. Lapsen asioiden käsittely asiantuntijaryhmässä perustuu aina huoltajan suostumukseen. Sekä lapsen että huoltajan osallisuutta ja mielipiteitä kuullaan ja huomioidaan. Tietojen luovuttamista ja salassapitoa koskevia säännöksiä noudatetaan.

Yksilökohtainen oppilashuolto sisältää lapselle annettavat terveydenhoitopalvelut neuvolan kautta, oppilashuollon psykologi- ja kuraattoripalvelut sekä yksittäistä lasta koskeva monialaisen oppilashuollon asiantuntijaryhmän palvelut. Tavoitteena on seurata ja edistää lapsen hyvinvointia ja oppimista sekä kokonaisvaltaista kasvua, kehitystä ja terveyttä. Oppilashuollolla on tärkeä merkitys varhaisen tuen turvaamisessa ja ongelmien ehkäisyssä.

Neuvolatoiminta on osa esiopetuksen oppilashuollon palveluja. Neuvolatoiminnassa arvioidaan lapsen kasvua ja kehitystä leikki-iässä. Esiopetusikäinen lapsi käy terveydenhoitajan tarkastuksessa 6-vuotiaana. Tässä yhteydessä arvioidaan tarvittaessa lapsen tuen tarve kouluun siirryttäessä. Neuvolassa oppilashuollon yhteistyökumppaneina toimivat lapsen oma terveydenhoitaja, neuvolan psykologi ja varhaisen tuen sosiaaliohjaaja.

Yksittäisen lapsen asioita käsitellään yksilökohtaisessa oppilashuollon monialaisessa asiantuntijaryhmässä. Lapsen asioiden käsittely asiantuntijaryhmässä perustuu aina huoltajan suostumukseen ja sekä lapsen että huoltajan osallisuutta ja mielipiteitä kuullaan ja huomioidaan. Työssä noudatetaan tietojen luovuttamista ja salassapitoa koskevia säännöksiä.

Yksittäistä lasta koskevan asian käsittelystä asiantuntijaryhmässä laaditaan oppilashuoltokertomus, johon ryhmän vastuuhenkilö kirjaa välttämättömät tiedot oppilashuollon järjestämiseksi ja toteuttamiseksi. Kertomus laaditaan jatkuvaan muotoon joka etenee aikajärjestyksessä. Lisäksi terveydenhuollon edustajat, psykologit ja kuraattorit kirjaavat yksilökohtaisen oppilashuoltotyön säädetyksi potilas- tai asiakaskertomukseen.

7.1.4. Oppilashuollon rakenteet

Helsingissä kaupunkitasoinen esiopetuksen oppilashuollon ohjausryhmä vastaa oppilashuoltotyön yleisestä suunnittelusta, kehittämisestä, ohjauksesta ja arvioinnista. Ryhmän puheenjohtajana toimii varhaiskasvatusviraston edustaja ja siihen kuuluu edustajia sosiaali- ja terveysvirastosta, opetusvirastosta sekä varhaiskasvatusvirastosta.

Yksikkötason oppilashuollon suunnittelusta, kehittämisestä, toteuttamisesta ja arvioinnista vastaavat varhaiskasvatusalueiden oppilashuoltoryhmät. Ryhmää johtaa varhaiskasvatusalueen päällikkö ja siihen kuuluvat alueen päivähoitoyksiköiden johtajat, edustajat sosiaali- ja terveydenhuollosta sekä muista alueellisista yhteistyötahoista. Ryhmän keskeinen tehtävä on yhteisön hyvinvoinnin ja turvallisuuden edistäminen sekä muun yhteisöllisen oppilashuollon toteuttaminen ja kehittäminen. Ryhmä vastaa yksikkökohtaisen oppilashuoltosuunnitelman tekemisestä ja päivittämisestä sekä sopii paikallisista toimintatavoista ja yhteistyön muodoista. Keskeisenä tavoitteena on edistää oppimisympäristön terveellisyyttä ja turvallisuutta sekä etsiä ratkaisuja tukea tarvitsevien lasten auttamiseksi.

Yksittäisen lapsen asioiden selvittämiseksi ja yksilöllisen oppilashuollon palvelujen järjestämiseksi kootaan tapauskohtaisesti monialainen asiantuntijaryhmä. Ryhmän kokooa se esiopetushenkilöstön tai oppilashuollon palvelujen edustaja, jolle asia työtehtävien perusteella kuuluu. Ryhmän monialainen kokoonpano perustuu tapauskohtaiseen harkintaan ja käsiteltävään asiaan. Asiantuntijoiden nimeäminen ryhmän jäseniksi tai muiden yhteistyötahojen osallistuminen edellyttää huoltajan suostumusta. Monialaisessa asiantuntijaryhmässä ei käsitellä lapsen opetuksen järjestämiseen liittyviä asioita.

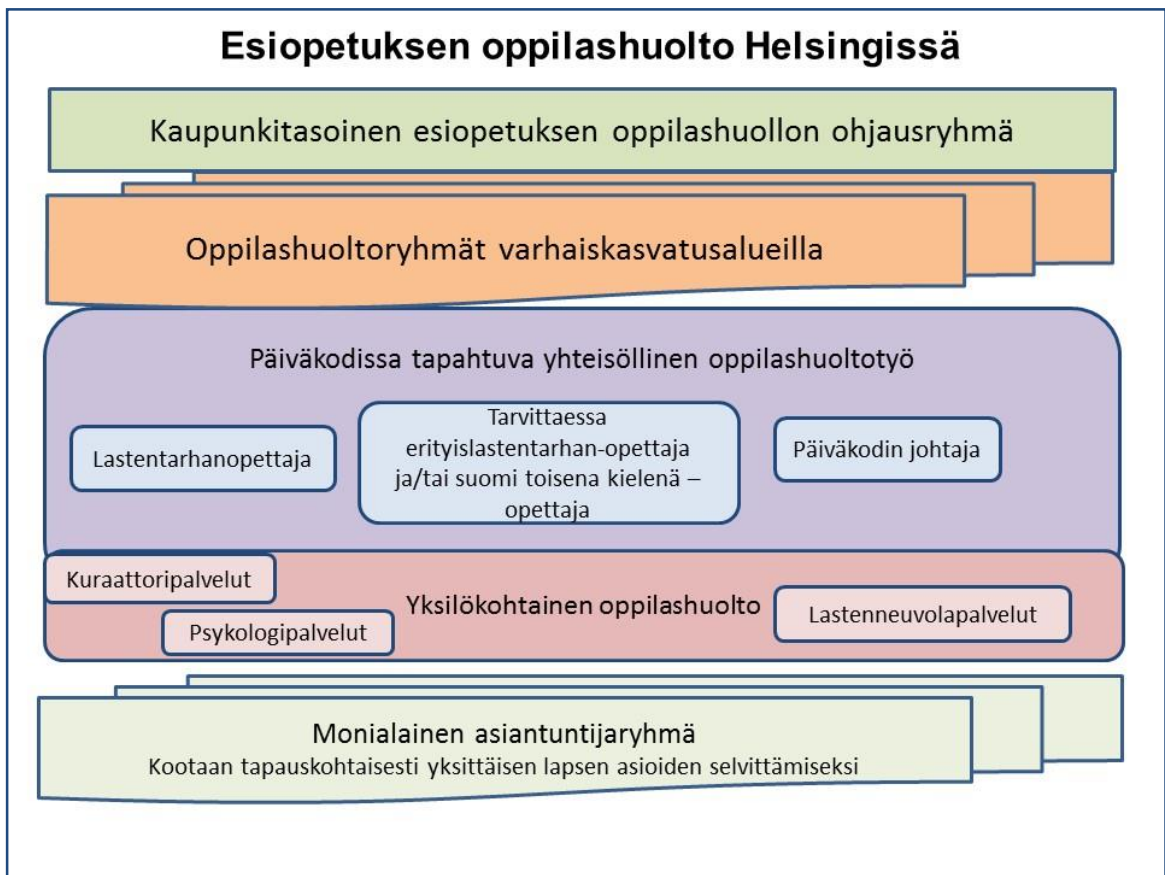
7.1.5. Oppilashuoltosuunnitelma

Yksikkötason oppilashuollon periaatteet ja toimintatavat kuvataan alueellisessa oppilashuoltosuunnitelmassa, joka sisältää kuvauksen siitä, mikä on oppilashuollon kokonaistarve ja alueittain käytettävissä olevat oppilashuoltopalvelut. Oppilashuoltosuunnitelmassa kuvataan yhteisöllinen oppilashuolto ja sen toimintatavat sekä yksilökohtaisen oppilashuollon järjestämisen periaatteet.

Oppilashuoltosuunnitelmassa kuvataan myös toimintatavat turvallisuuden ja hyvinvoinnin edistämiseksi sekä toimintatavat koskien kuljetuksia, tapaturmien ehkäisyä sekä tietoturvallisuutta.

Toimipistetasolla oppilashuoltosuunnitelmaa täydennetään laatimalla suunnitelma lasten suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä sekä suunnitelma toiminnasta äkillisissä kriiseissä ja uhka- ja vaaratilanteissa.

Kuva 1: Esiopetuksen oppilashuolto

7.2. Kiusaamisen ehkäisy

Henkilöstöllä on keskeinen rooli kiusaamisen tunnistamisessa, sen ehkäisyssä ja siihen puuttumisessa sekä päiväkodin ja lasten toimintakulttuurin muokkaamisessa sellaiseksi, että kiusaamista ei esiinny.

Kiusaaminen koskee koko ryhmää, ei vain yhtä tai kahta lasta. Kiusaamisen ehkäisy ja siihen puuttuminen tuleekin nähdä laajemmin ja on tärkeää pyrkiä vaikuttamaan koko ryhmän toimintaan. Tärkeää on opetella lasten kanssa, sekä yksin että ryhmässä, sellaisia taitoja, jotka vielä puuttuvat tai opettaa uudenlaisia toimintatapoja esimerkiksi aggressiivisesti käyttäytyvälle lapselle. Kiusaamisen ehkäisyn tavoitteena on opettaa muita kiusaavalle lapselle myönteisiä tapoja toimia sosiaalisessa vuorovaikutuksessa muiden kanssa. Ehkäisyn kannalta tärkeää on tunnistaa ja havaita ne tilanteet, joissa lapselle on kehittynyt vääränlaisia toimintatapoja tai hänen vuorovaikutuksensa muiden kanssa ei ole tyydyttävää. Aikuisen tehtävä on ohjata ja opettaa lapselle sellaisia toimintatapoja, että jokainen lapsi saa kokemuksia myönteisestä vuorovaikutuksesta ja kokee tulevansa hyväksytyksi ryhmässä.

Esiopetuksen fyysiseen ja psyykkiseen turvallisuuteen kuuluu lasten suojeleminen kaikenlaiselta väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä. Havaittuihin kiusaamistapauksiin puututaan välittömästi ja tapausten selvittäminen tapahtuu yhteistyössä esiopetuksen henkilöstön, huoltajien ja lasten kanssa. Kiusaaminen ja kiusaamisen ehkäiseminen on aina koko yhteisön asia, vaikka kiusaamisen

kokemus onkin hyvin henkilökohtainen. Varhaiskasvatuksen ammattilaisten tehtävänä on selvittää tilanne kaikkien asiaan osallisten kanssa.

Kiusaamisen problematiikka liittyy kiinteästi myös lasten keskinäiseen osallisuuteen tai sen puutteisiin.

8. Lapsen tukeminen

Lapsen kasvun ja oppimisen tuen kolme tasoa ovat yleinen, tehostettu ja erityinen tuki. Kasvun ja oppimisen tuen järjestämisen lähtökohtana ovat kunkin lapsen ja lapsiryhmän vahvuudet sekä oppimis- ja kehitystarpeet.

Esiopetuksen, lapsen aiemman varhaiskasvatuksen, neuvolan ja huoltajien yhteistyöllä turvataan lapsen hyvinvoinnin ja oppimisen jatkumoa. On tärkeää, että tieto lapsen tuen tarpeesta ja esiopetuksen aikana saamasta tuesta siirtyy myös perusopetukseen.

Lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelma laaditaan yhteistyössä lapsen huoltajien kanssa jokaiselle esiopetuksessa olevalle lapselle ja sitä arvioidaan yhdessä esiopetusvuoden lopussa keväällä. Lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelmassa ei kuvata lapsen henkilökohtaisia ominaisuuksia.

Huoltajalle tulee antaa riittävästi tietoa esimerkiksi lasta koskevien asioiden käsittelystä, tietojen saannista ja niiden luovuttamisesta sekä salassapidosta.

Huoltajien on hyvä tietää, että he tai lapsi eivät voi kieltäytyä kasvun ja oppimisen tuen vastaanottamisesta, eikä heidän suostumustaan tarvita tuen tarpeen arviointiin ja tuen suunnitteluun.

Lapsi voi tarvita myös yksilökohtaisen oppilashuollon tukea. Tämä perustuu vapaaehtoisuuteen ja edellyttää huoltajan suostumusta.

Lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelmaan liittyen koululle toimitetaan kuvaus lapsesta esiopetusvuoden keväällä. Kuvaus sisältää lapsen opetuksen järjestämisen kannalta tarpeelliset tiedot, kuten vahvuudet oppijana, lapsi sosiaalisena toimijana, lapsi arjen toimijana, lapsen kiinnostuksen kohteet ja lapsen kielelliset taidot. Lisäksi luovutettaviin tietoihin kirjataan missä lapsi on erityisesti edistynyt, huoltajien ajatuksia ja lapsen näkemyksiä koulunkäynnin aloittamisesta.

8.1. Yleinen tuki

Lastentarhanopettajalla on vastuu esiopetusryhmän ja sen jokaisen lapsen erilaisten lähtökohtien ja tarpeiden huomioonottamisesta esiopetuksessa.

Lastentarhanopettaja arvioi kunkin lapsen tuen tarpeen ja huolehtii siitä, että lapsi saa tarvitsemansa tuen kaikissa esiopetustilanteissa. Tuki rakennetaan opettajien sekä tarvittaessa muiden asiantuntijoiden yhteistyönä ja vuorovaikutuksessa huoltajan ja lapsen kanssa.

Tukeminen on luonteeltaan yleistä varhaiskasvatuksellista tukemista. Erityistä huomiota tulee kiinnittää lapsen oppimisen valmiuksien, myönteisen minäkuvan ja tekemisen ilon vahvistamiseen kaikissa työskentelytilanteissa.

Lapsen yksilöllisyyden huomioiminen turvataan lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelmalla, jonka lastentarhanopettaja laatii syksyn aikana yhteistyössä huoltajien ja lapsen kanssa.

8.2. Tehostettu tuki

Tehostettua tukea annetaan silloin, kun yleinen tuki ei riitä.

Tehostetun tuen avulla tuetaan suunnitelmallisesti lapsen kasvua ja oppimista ja pyritään samalla ehkäisemään ongelmien kasvamista, monimuotoistumista ja kasautumista.

Tehostettu tuki on luonteeltaan kokonaisvaltaisempaa ja pitkäjänteisempää. Se sisältää erilaisia tukemistapojen yhdistelmiä ja tarvittaessa varhaiskasvatusalueen päällikön kohdennuksen rakenteellisesta tukitoimesta.

Tavoitteena on yksilöllistää esiopetusta mm. eriyttämällä, toiminnan sisältöjä mukauttamalla, perustaitoja harjaannuttamalla ja lapsen itsetuntoa vahvistamalla. Myös varhaiskasvatuksen kuntouttavien elementtien kuten struktuurin tukeminen, vuorovaikutuksen vahvistaminen ja lapsen oman toiminnan ohjaus ovat tehostetun tuen keinoja.

Sovitut tukitoimet, lapsen hyvinvointiin, kasvuun ja oppimiseen liittyvät tavoitteet, pedagogiset ratkaisut ja tuen edellyttämä yhteistyö ja palvelut sekä toiminnan arviointi ja seuranta kirjataan yhteistyössä huoltajien kanssa lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelmaan.

8.2.1. Pedagoginen arvio

Ennen esiopetuksen alkua lapselle laadittu esitys ja päätös tukitoimesta vastaavat pedagogista arviota. Tällöin varhaiskasvatusalueen päällikkö on päättänyt kohdentaa lapselle tehostettua tukea, joka tarvittaessa sisältää rakenteellisen tuen.

Lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelmaan kohtaan ”Lapselle kohdistettu rakenteellinen tukitoimi” kirjataan myönnetty tukitoimi. Sovitut tukitoimet tehostetun tuen aikana -kohta täytetään yhteistyössä huoltajien kanssa syksyllä esiopetuksen alettua.

Kesken toimikauden havaittu tehostetun tuen tarve arvioidaan yhdessä huoltajien kanssa ja täytetään pedagoginen arvio, sekä kirjataan lapselle kohdennetut mahdolliset rakenteelliset tukitoimet, toiminnan arviointi lapsen esiopetussuunnitelmaan.

8.2.2. Koulutulokkaan pedagoginen arvio

Pedagoginen arvio tehdään kaikille esiopetuksessa tehostettua tukea saaneille lapsille (myös niille, joille esitetään koulussa yleistä tukea) ja niille yleistä tukea saaneille lapsille, joiden arvellaan tarvitsevan tehostettua tukea koulussa.

Pedagogisen arvion laativat lapsen esiopetusryhmän lastentarhanopettaja tai -opettajat yhteistyössä lapsen ja huoltajan kanssa. Arvion tekemisestä ja tuen tarpeesta konsultoidaan kiertävää erityislastentarhanopettajaa sekä yksikön esimiestä. Tarvittaessa käytetään myös muita asiantuntijoita (esim. tutkiva taho/lausunnonkirjoittaja).

8.3. Erityinen tuki

Erityinen tuki järjestetään joko yleisen tai pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevalle lapselle. Erityinen tuki muodostuu erityisen tuen päätökseen perustuvasta erityisopetuksesta sekä muista esiopetuksen tukimuodoista.

Esiopetuksen erityisen tuen päätös

Esiopetuksessa aloittavalle erityistä tukea tarvitsevalle lapselle on pääsääntöisesti edellisenä keväänä myönnetty erityinen tuki esiopetuksessa. Tällöin pedagogista selvitystä esiopetusta varten ei erikseen tarvitse tehdä.

Päätöstä varten tulee hankkia psykologinen tai lääketieteellinen lausunto tai vastaava sosiaalinen selvitys.

Erityisen tuen päätös esiopetuksessa tehdään pääsääntöisesti suoraan asiantuntijan lausunnon perusteella, koska yhden toimikauden aikana pedagogisen arvion kautta sovittu tehostetun tuen antaminen ja sen riittämättömyyden arviointi ei lyhyen aikajakson takia ole useinkaan mahdollista.

Ennen varhaiskasvatusalueen päällikön tekemää hallinnollista päätöstä tulee kuulla lasta ja huoltajaa.

Mikäli katsotaan, että lapsi ei enää tarvitse erityistä tukea, tulee tuen lopettamisesta tehdä päätös. Tällöin lapsi siirtyy saamaan tehostettua tukea.

Henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS)

Sellaiselle lapselle, jolle on tehty erityisen tuen päätös, annetaan erityisopetusta hänelle laaditun henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskevan suunnitelman mukaisesti. Erityisopetukseen sisältyvillä pedagogisilla ratkaisuilla pyritään ensisijaisesti turvaamaan lapsen oppiminen.

Suunnitelmasta tulee ilmetä lapsen erityistä tukea koskevan päätöksen mukaisen opetuksen ja muun tuen antaminen. Se on kirjallinen suunnitelma lapsen esiopetuksen ja oppimisen tavoitteista, sisällöistä, käytettävistä pedagogisista menetelmistä ja lapsen tarvitsemasta tuesta.

8.4. Koulutulokkaan pedagoginen selvitys

Pedagogisen selvityksen laatimista varten hankitaan selvitys lapsen oppimisen etenemisestä sekä moniammatillisena oppilashuollon yhteistyönä tehty selvitys lapsen saamasta tehostetusta/erityisestä tuesta sekä lapsen kokonaistilanteesta, joiden perusteella tehdään arvio lapsen erityisen tuen tarpeesta

Näiden kahden selvityksen ja niiden pohjalta laaditun arvion muodostamaa kokonaisuutta kutsutaan pedagogiseksi selvitykseksi.

Pedagogisen selvityksen lisäksi erityisen tuen päätöksen valmistelemiseksi tulee tarvittaessa hankkia muita lausuntoja, kuten psykologinen tai lääketieteellinen lausunto tai vastaava sosiaalinen selvitys. Lausunto on välttämätön, jos lapsi on esiopetuksessa ollut yleisissä tuessa ja pedagogisessa selvityksessä lapsen arvioidaan tarvitsevan erityistä tukea, sekä esitettäessä lasta pidennettyyn oppivelvollisuuteen, erityiskouluun tai tuetulle erityisluokalle. Asiantuntijalausunto tulee olla erityisen tuen päätöstä varten laadittu.

Pedagogisen selvityksen tekemisestä vastaavat ainakin lapsen esiopetuksesta vastaava lastentarhanopettaja, kiertävä erityislastentarhanopettaja ja päiväkodin johtaja. He konsultoivat selvityksen teossa lapsen tutkivaa tahoa ja ovat tiiviissä yhteistyössä opetusviraston työntekijöiden kanssa, jos selvitys koskee koulun aloittamista.

8.5. Pidennetty oppivelvollisuus

Jos perusopetukselle säädettyjä tavoitteita ei lapsen vammaisuuden tai sairauden vuoksi ilmeisesti ole mahdollista saavuttaa yhdeksässä vuodessa, alkaa oppivelvollisuus vuotta perusopetuslaissa säädettyä aikaisemmin.

Päätös pidennetystä oppivelvollisuudesta tehdään pääsääntöisesti ennen oppivelvollisuuden alkamista. Hakemus toimitetaan päiväkodin johtajan kautta opetustoimeen opetuspäällikön päätettäväksi. Lapselle tehdään lisäksi myös päätös esiopetuksen erityisestä tuesta. Lapselle laaditaan henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS)

Pidennetyyn oppivelvollisuuden piirissä olevan lapsen esiopetus voi kestää yhden tai kaksi vuotta.

Huoltaja päättää lapsen osallistumisesta oppivelvollisuutta edeltävään esiopetukseen. Kun pidennetyyn oppivelvollisuuden päätöksen saanut lapsi osallistuu esiopetukseen viisivuotiaana, sen järjestää varhaiskasvatusvirasto. Kuusivuotiaana esiopetus on oppivelvollisuuteen kuuluvaa ja järjestämisestä vastaa pääsääntöisesti opetusvirasto.

8.6. Opetukseen osallistumisen edellyttämät palvelut ja erityiset apuvälineet

Lapsella on oikeus saada maksutta esiopetukseen osallistumisen edellyttämät tulkitsemis- ja avustajapalvelut, muut opetuspalvelut ja erityiset apuvälineet kaikilla tuen tasoilla.

Erityisavustajan antama tuki voidaan suunnata yksilöllisesti tai ryhmäkohtaisesti. Esiopetuksesta vastaava lastentarhanopettaja ja avustaja suunnittelevat yhdessä kasvun ja oppimisen tuen toteuttamisen yksittäisen lapsen ja ryhmän tarpeiden pohjalta. Opettajan tehtävänä on suunnitella, tukea ja ohjata oppimista sekä arvioida lapsen ja koko ryhmän oppimista ja työskentelyä. Avustaja avustaa lasta esiopetukseen ja kuntoutukseen liittyvien yksittäisten tehtävien suorittamisessa opettajan tai terapeuttien ohjeiden mukaan.

Tulkitsemisen ja avustamisen määrä ja laatu määritellään yksilöllisesti yhdessä muiden tukitoimien kanssa lapsen HOJKS:ssa.

8.7. Osa-aikainen erityisopetus

Osa-aikaista erityisopetusta annetaan kaikilla tuen tasoilla. Osa-aikaista erityisopetusta annetaan joustavin järjestelyin samanaikaisopetuksena, pienryhmässä tai yksilöopetuksena.

Yleisen tuen aikana lapsen osa-aikainen erityisopetus tapahtuu alueen kiertävän erityislastentarhanopettajan tai päivähoitoyksikön erityislastentarhanopettajan toimesta.

Tehostetussa tuessa osa-aikaisesta erityisopetuksesta vastaa päivähoitoyksikön erityislastentarhanopettaja.

Lähteet: